HEMMA.

SKILDRINGAR FRÅN ÖSTRA FINLAND.

AF JAC. AHRENBERG.

MED TRE TECKNINGAR AF G. BERNDTSON. ----------- ANDRA UPPLAGAN. ----------- HELSINGFORS 1887. G. W. EDLUNDS FÖRLAG.

HELSINGFORS, J. SIMELII ARFVINGARS BOKTRYCKERI AKTIEBOLAG. 1887.

Förord till den elektroniska utgåvan

Boken, som tillhör Harvard University Library, har hämtats från Google Books. Den anpassades för Projekt Runeberg i april 2013 av Bert H.

I.

I TERVOLA.

De nödtvungne.

Om något af våra landskap har det slags vapensköld, som i heraldiken kallas armes parlantes, talande vapen, så är det förvisso Karelen: två armar med dragna svärd emot hvarandra, i strid om en gyllene hertiglig krona, och fältet rödt. Två armar stridde i sekler om Karelens gyllene krona och Karelen blödde. Striden blef slut 1721, och segraren förde vårt landskaps vapen med sig, det hänger nu i den stora tronsalen till höger om tronen i Kremlins kejsarpalats. Legenden berättar att, då engång en skara pilgrimmer af påfven erhållit en handfull jord från arenan på Circus maximus och den helige fadern tyckte sig se, att pilgrimmema funno reliken temligenobetydlig, kramade han jorden samman i sin hand, och se, der dröp blod ifrån den. Som arenans så har Sydkarelens jord druckit blod och suckat under våld och väld. Det är från dessa i socialt afseende illa lottade näjder vi lemna några små bilder, som i all sin obetydlighet kasta ett skarpt ljus öfver de exempellösa förhållanden, under hvilka man lefvat här och lefde ännu för icke mer än en mansålder tillbaka.

***

Det var i medlet af 1780-talet i Kivi-nebbs socken, låt oss kalla byn Tervola. Där bodde bonden Israel Pullinen med hustru och enda son. Gamle Israel var i mer än ett afseende typen för en karelsk bonde, lång, ståtlig, med rak skuren näsa, klara klipska ögon och en starkt gul hy. Talare och, som flere bland våra bönder, impro-visatör, kände han de gamla runorna, hvil-ket i hög grad bidrog till att höja och stadga hans anseende bland folket. Med ett ord han var byns stolthet, liksom han ock var dess äldste och häradsdomare. Och konung Kristoffers landslag, den codex,som ännu på 1800-talets början följdes i gamla Finland, kände han till godt, åtminstone lika väl som den oexaminerade domaren, hvilken under sin domvärjo hade ett härad, så vidsträckt som nu mera knappast något i Finland. Som byns äldste och en man, hvilken i sin originela folkdrägt var presentabel äfven på högre ort, hade han under de oroliga tiderna skickats af Gr. M. Sprengtporten som representant, för att än å den ena, än å den andra socknens vägnar hos landets mäktiga herskarinnor förklara gamla Finlands orubbliga trohet och lycka öfver att trygt som ett lam hvila i skydd af den tvehöfdade örnen. Medaljer och silfver-kannor voro lönen för dessa hans diplomatiska beskickningar. Med ett ord, Israel Pullinen var en lycko — Per. Helt visst hade göken galt på hans första födelsedag, hvilket för lycka med sig, säger gammalt folk; men göken är gök, och så är lyckan med.

Var det i gamla Finland mången gång trassligt att komma till rätta med konung Kristoffers landslag, så var det icke detenda trassliga. Väl hade Zar Peter gång på gång påbjudit, att alt skulle bli vid det gamla, att samma goda ordning, som rådde under svenska väldet, äfven nu skulle vidmakthållas, men i mångt och mycket var detta icke görligt. Zar Peter hade skurit af en lem, och nu ville han att lemmen skulle lefva ett själfständigt lif, blodet skulle där pulsera lika friskt som förr. Så länge den gamla stammen af uppbördsmän, prester och fogdar lefde, gick det någorlunda, men hvarifrån taga de nya krafterna? Kyrkans tjänare var det ondt om, än kommo de från Finland, än från Estland, men slarfvar och supare funnos där bland dem. Den som vid tiden för denna lilla episad tolkade Herrans lag i socknen var af det senare slaget.

En söndag, det var kort före Johanne-dagen, läste vår pastor upp en sådan kungörelse, att hans åhörare ansågo honom såsom förut gunås sä visst hade händt, 'mindre klar i hufvudet.

Med undantag af byns äldste, Israel Pul-linen, och hans familj, så läste pastorn denkejserliga kungörelsen, skulle alt folket i byn göra sig redo att mot Michaeli flytta öfver till Ryssland, där hvarje bonde skulle i utbyte mot sitt torftiga hemman få åker och äng, skog och betesmark, brödföda under vintern och utsäde, alt i förhållande till det antal munnar han hade att föda. Ingen fick taga mera med sig än som kunde lastas på en häst. Alt annat skulle lemnas qvar i det gamla hemmet, så var kejsarinnans bud. Men fastän det är ledsamt att säga, var presten olyckligtvis redig den gången, ty strax på midsommaren kom där en tjänsteman, klädd i sammetsrock med guldbroderier, silkesstrumpor, skor med spännen och en prydlig hårpung i nacken, och med sig hade han en hel hop skrifvare, som tecknade upp hvad enhvar egde i mantal och boskap; när allt så var färdigt foro de bort utan vidare besked.

Det var fjorton dagar före Allhelgonadag, då jorden var mörk och naken, himmelen mulen och dyster, snön endast låg i tunna fjun här och där i de djupaste kärrspåren, och blåsten dref de gulnade, vissnabladen i hopar framför sig. Öfver förtenas taggiga åsar låg luften tung, men inne var den ändå tyngre. Hvarje hushåll var res färdigt, då den ryske tjenstemannen återkom helt- tidigt en mörk och hopplös morgon för att föra de våra till de nya hemmen.

Mycket har man sett här i vår landsända, mycket har man lidit, men en värre jämmer än denna dagens har man icke erfarit. Männen voro tysta och skakade, qvinnorna klagade öfverljudt, barnen grä-to, och under alt detta buros vid skenet af fladdrande pertbloss, som lemnade efter sig en lång svans af rök och gnistor, små bylten och skrin i de väntande kärrorna. Barnen packades in i det varmaste hörnet mellan mor och någon fyr-bent gunstling, en gris eller ett lam, som skulle göra den långa resan med; och dröja fick man icke vid det gamla hemmets tröskel, ty tjänstemannen hade brådtom. Strax på eftermiddagen sågs ett långt slingrande tåg skaka fram öfver mon på den frusna ojämna vägen.Israel Pullinen med hustru och son stod på kullen utanför byn och såg huru tåget drog förbi. Än engång skakades hand med de bortfarande. Nu brast det också löst, de snödigra blyfärgade molnen, som i veckor hängt öfver jorden, öppnade sig, och ett tätt snöfall började, som inskränkte synkretsen mer och mer. I ett gråhvitt hölje försvann den ena kärran efter den andra, en stund ännu och den sista var insvept i snöhöljet. Då trängde sig genom den tunga luften tonerna af en koral. Det var de nödtvungne, de där liksom Israels barn fordom i fångenskapen stämde upp en psalm, utvandrarnas sista farväl till fädernesland och hem.

Halfannan mil från den stora stationen Kolpino vid Nikolajefska järnvägen ligger midt ibland ryska byar en kulle, benämnd „finska berget“. Man berättar att finska kolonister, hitsända under förra århundradet, bott, lefvat och dött här; visst är att på kullen finnas lutherska kors med half-nötta inskrifter i ryska bokstäfver och att alla namn äro finska.Gammalt folk bland allmogen hänger fast vid sina vanor som vid lifvet. Afbryt det lugna förloppet af deras dagliga lef-verne, och de lefva ej länge. Gamla Israel led först af den ohyggliga ödsligheten och tomheten. I byn var det som under pest eller fiendehand, hvarje äril var kall, från intet pörte syntes ljus, ej heller hördes där tal eller skratt och sång, icke ens klagan, det sista hundskallet hade dött bort med den sista kärrans skrammel. Endast vargarna, som kommo, när solen någon gång förmådde sila ljuset igenom de tjocka molnen, för att se till om ej en svältdöd hund eller katt kunde hittas vid de stängda dörrarna, afbröto liflösheten.

Senare kom det väl åter lif i den öde byn, men för Pullinen var det icke detsamma. Fjorton dagar efter att de våra förts bort, flyttade där in en trasig och brokig skara. I spetsen för skaran gick presten med en bild af den helige Georg; det var ryssar, som på kejsarinnans bud flyttade in i Tervola. Nu förstod Israel hvar-för han ensam blifvit qvarlemnad, hanskulle bli byäldste, han skulle leda den nykomna skocken till rätta. Men det blef för mycket för gamle Israel. Från alla dessa nya anleten gick han hädan, mätt på verldens ostadighet.

Kejsarinnans jagt.

När gamle Israel Pullinen vardt död, togs hemmanet af arfvingen, den unge Pullinen, och gafs åt byn. Han skulle odla jorden isambruk med byn, ty all jord, all af kastning skulle vara gemensam. Af de åkrar hans förfäder, slägt och vänner under mansåldrar svedjat upp, lagt under plog och lie, fick han fem plogfårors bredd, det ena året på den ena åkern, det andra året långt borta på en annan. Om han plöjde och sådde tidigare än de andra, fingo de åka och gå öfver hans teg till sina åkerlappar, tills dessa voro plöjda, harfvade och sådda, så att hvarför skulle han skynda sig? Och dröjde det längre, så att frosten tog hvad han gifvit åt jorden, var det visserligen hans fel, men afkastningen var ändock gemensam. Så gick det några år knaggligt och bedröfligt, men det gick lika-fult. Thomas hade gift sig, fått en dotter och förlorat sin hustru. Om hans barn varit en son, så -skulle Thomas då gossen fylde femton år, hafva tilldelats ett stycke jord, lika stort som det han nu egde, men det var en dotter, och döttrar ärfde intet, betalte ingen skatt och behöfde ingen jord; flickebarn räknades icke, de existerade väl i värkligheten, men betydde i det storahela intet. Så var det ställdt för Thomas, då en händelse inträffade, som åter medförde en fullständig förändring i hans förhållanden.

Det var en vacker höstdag, säden stod i skylar, stubben glänste på åkern och skogen prålade i brokiga färger. I all denna brokighet stodo roflanden och höstsådden ännu gröna, saftiga och utan öfvergångar som klara färgklickar på en målares palett. Himmelen var ljus och hög, luften hade denna friska kyla, som efter sommarens heta qvalm värkar uppfriskande som ett bad.

En skara präktigt klädda ryttare redo i raskt traf längs den eländiga bygatan, utmed hvilken husen nu voro radade på ryskt vis, alla med gafveln mot gatan, vägg vid vägg som i en stad. Det var en skara jägare, klädda i rödt, med gröna spetsiga hattar och höga påfågelsfjädrar i brättena, på ryggen hade de kastat pikar och försilf-rade jagthorn, ett praktfullt gevär hängde vid sidan jämte en jägarrensel med kejserlig krona. De gjorde halt i byn, och en af dem gaf en smattrande hornsignal, som iden klara höstluften liördes vida omkring och från andra stranden af den lilla sjön besvarades med en dylik fanfar. Och längs vägen, ännu fuktig af morgonens dagg, körde nu fram ett långt tåg af vagnar. Det fortskred genom byn, bort till en af gamla furor bevuxen udde i insjön. Där gjorde man rast.

På den vackraste platsen, där de sekelgamla furorna stodo, mellan hvilkas täta, saftiga krona sommaren förglömt sig, där några blomster ännu stodo i blom och de späda björkarne i furornas faderliga hägn ännu bevarat sina gröna löf, uppförde jägarena i hast ett stort praktfullt tält i de kejserliga färgerna. Tältet var med sidenportierer afdeladt i tvänne smärre rum, golf-vet täcktes af praktfulla persiska mattor, och öfverst vajade den ryska fanan met ett stort krönt K.

Dagen därpå, en underbart vacker höstdag, nalkades till tältets dörr en rikt skulpterad och förgyld bärstol, buren af fyra man i jägarkostym och följd af en lysande ryttarskara, herrar och damer. I bärstolensatt kejsarinnan Katharina. Klädd i mörkgrön sammet och sobel, bar hon en jägar-rock, som omslöt hennes fylliga gestalt; hon var redan till åren kommen, men den ungdomligt friska färgen och de klara, kloka ögonen läto knappast ana, att hon stod nära slutet af sin lefnads bana, och när man såg den fylliga gestalten och den väl icke smidiga, men säkra gången, kunde man fatta, att hon ännu förmådde njuta af jagtens nöjen. Furstinnan steg ut ur bärstolen och gick till det praktfulla tältet, närmast följd af öfverjägmästaren, den unge fust Kukujeff, en ståtlig yngling med starkt knollrigt hår, flammande ögon och en varm, gul hy, som gaf honom ett djärft sydländskt utseende.

Så ser den då ut, yttrade kejsarinnan, denna Karelska ödemark af ljung och träsk, för hvilken mina företrädare betalt ett så drygt pris.

Dock icke för högt, inföll fursten, älgarna älska denna ljung och dessa moras; Ers Majestät kan här hålla en värkligt kej-serlig jagt. När befaller Ers Majestät att den skall begynna?

Genast min prins; och kejsarinnan trädde in i sitt tält, medan furst Kukujeff stannade utanför och gaf sina sista befallningar för jagten.

Den nu så lysande fursten hade börjat som bagaregesäll, och de bland hoffolket, som afundades hans utomordentliga carrier, påstodo att ännu när han blef ond, och det blef han ofta, stod han och trampade, som om han befunne sig i ett degtråg. Från denna låga ställning hade han svingat sig upp till jägare hos en gammal litthauisk vojevod, som tillbragte sin mesta tid i Paris. Där hade den rikt utrustade unge mannen, som blifvit sin herres alt i allom, trappat upp, till dess han genom protektioner af alla slag blifvit kapten vid det i Strassburg förlagda i hela norden kända regementet Royal Suedois, och när han nu några år derefter återvände till Ryssland, stod hans bana, tack vare kejsarinnans ynnest, öppen till alla äreställen hans land kunde erbjuda.Så gick jagten lös; hundarna frigjordes ur sina koppel och lade af i sträck ut åt mon, valdthomen ljödo, och jägmästarna kommenderade. Landtfolket togs från ria och loge och ställdes i drefvet. I en tjusande dal, där hösten målat asp och björk i lysande färger, stod kejsarinnan på en präktig tigerfäll, fodrad med purpur, en rikt prydd studsare i handen, och vid hennes sida furst KukujefF med laddade gevär, färdig att om så behöfdes, försvara den åldrande Diana mot den efter långvarigt hetsande ofta nog rasande älgen. Genom dalen gick drefvet; här, där buskar och kullar om vintem höllo drifsnön fjärran, betade de krönta djuren aspens bladknoppar och pilens saftiga kvistar, här gick om sommaren älghjordens väg till den lilla insjön. Purst Kukujeff hade noga studerat terrängen; tätt förbi den kejserliga platsen måste de ståtliga djuren fram.

Nu nalkades skallet; man hörde i fjärran stepphundens räflika skällande, vindt-hundarnas korta häftiga gnäll och valdt-hornens hallali, hallali, i nästa ögonblickvar allt åter tyst, så tyst, att vindens entoniga sång ljöd vemodigt som bortdöende toner i en väldig orgel. Åter höres skallet, men nu mycket tydligare, ständigt tydligare. Nu kan du urskilja braket af kvistar och unga träd som knäckas, suset af älgames flykt, de hetsade djurens flåsande, och i nästa ögonblick störtar elghjorden fram mellan den af frosten mörkbrända hasseln. I sträck satte de eljest stolta, nu ytterligt förskrämda djuren af längs dalgången, det rätta ögonblicket var nu inne. Der small ett skott, och det dödbringande lodet sträckte en skogens konung till marken. „All’s todt“, ljöd det i dalen, och eko återgaf det från alla håll, „aH’s todtM. Ännu ett skott, och ännu en älg stupar för kejsarinnans lod. Älghjorden sprider sig, hundarna störta öfver bytet, under jägmästarn springer fram och stöter dolken i hjärtat på de döende djuren, och jagten är slut.

I dét stora tältet var en festlig måltid tillredd; furst Kukujeff förde kejsarinnan till taffeln. Och under tältets tak af svart-hvitt siden och guldtyg gick det ståtligttill. Fladdrande vaxljus i silfverkandelab-rar belyste det rikt dukade bordet med dess blommor, dess silfverservis och. dess gyllene bägare. Kring bordet hade kejsarinnan, hennes jägarstat och literära hof tagit plats.

Den åldrande kejsarinnan lefde åter upp i den friska stärkande höstluften, vid det spirituela skämtet, de deliciosa poemen om landtliga fröjder och jägarlifvets behag. Blodet pulserade lifligare, ögat fick glans och den röd-hvita, friska hy, som var utmärkande för kejsarinnan Katharina, fick, där hon satt mot den svarta sammeten, likasom ett flyktigt återsken från ungdomens år, och när hon gladare än på många år bröt upp från det festliga laget? sökte hennes lifliga, tindrande ögon, furst Kukujeff.

Jag tackar er, min furste, för denna förtjusande dag, jag har känt mig tjugu år yngre här i ert furstendöme, hvars gränser sträcka sig så långt som älgarnas betesmarker.

Min kejsarinna, sade fursten rörd ochöfverraskad, i det kan böjde ett knä, kysste hennes hand och fållen af hennes kjortel.

Kejsarinnan steg upp och lät bära sig till byn, där Kukujeff i Thomas Pullinens rökiga stuga inredt ett förtjusande sofrum* Tack vare furstens tapetserare, hans persiska väfnader, indiska schalar, turkiska mattor och arabiska rökvärk, som hvirflade fram ljufva dofter ur fat, skurna i algerisk onyx och jaspis från Schiraz, det hela belyst af en i turkoser sirad praktfull silfver-lampa, på hvars yta en orientens konstnär ristat in en vorld så rik, så fyllig, han såg den i sina djerfvaste fantasier.

När furstinnan om morgonen åter steg upp, frågade hon hvem som var hennes värd. Men värden var borta, och lilla Katri, Pullinens tioåriga dotter, fördes fram för att mottaga kejsarinnans tack.

Mitt vackra barn, sade kejsarinnan, mera för sig sjelf än till barnet, är du den lilla fé som med ditt trollspö skänkt mig drömmar, sådana jag på länge ej drömt. Jag har sofvit ljufvare under ditt låga tak äni min kejserliga borg, haf tack och tag detta minne från mig. Hon räckte den lilla en ring med en dyrbar sten.

Så slutades den minnesvärda jagten, som gjorde Kivinebbs socken till donation och hundrade och åter hundrade af de våra till så godt som trälar. Furst Kukujeff tog nämligen laga fasta på kejsarinnans ord, och innan året var han egare till en af de största donationer i Östra Finland. Ett ord af kejsarinnan och ett penndrag hade gjort en fullständig revolution i alla jord-egamas förhållanden. Hvar enda själ i socknen var nu beroende af furstens fogde, en hjärtlös tysk från Lifland. Hans utslag var i egotvister utan jäf, han skref ut skatter och han bar upp dem. Ve den, som engång misshagade honom! Han kunde så godt som utan vidare skilja hvem han ville från gods och gård; endast i brottmål hörde han under landslagen, men äfven den kunde han oftast kringgå, ty hvem af hans underhafvande vågade väl vittna emot honom ?

Thomas Pullinens barndom hadeförflutit under förhållanden, som i jämförelse med denna träldom var en lysande frihetstid, hans nacke hade därunder blifvit för styf att böja sig under hvarje godtycke, och innan kort var han i tvist med fogden. Utan tvifvel hade han redan för längesen fått som stafkarl vandra ut ur fädernehemmet. Den kejserliga ringen skulle så mycket mindre skyddat dem, som en annan hand redan höll spiran öfver Rysslands herrar och lifegne, därest icke händelsen fogat, att den lilla Katri i fogdens familj funnit en leksyster, för hvilken hon var desto mera oumbärlig, som fogdens dotter var späd och sjuklig.

Hämnden.

År hade förgått sedan Kejsarinnans jagt. Den engång lysande furst Kukujeff var numera endast en ruin från en förgången tid, ett olycksfall vid en jagt hade gjort honom till en sjuklig krympling. Död var kejsarinnan och med henne var den litterära och lärda krets sprängd, som med Rousseau fantiserade öfver människonaturens förträfflighet, som med encyklopedisterna och Voltaire konstruerade upp liberala statsformer, som i oden besjöngo natur, frihet och jämlikhet, alt medan deras lif insnördes i de mest onaturliga former, medan de enhvar i sin stad utöfvade det mest egoistiska självherskarevälde. En ny tid haderandats, man märkte att man lekt med en farlig låga, en låga, som icke blott kunde lysa och värma, utan ock tända en värld i brand. Alt tal om frihet på vare sig vers eller prosa smakade nu Jacobinism och pöbel. Från den platoniska beundran för broderskap och jämlikhet hade man vaknat upp vid ljudet af den franska revolutionens stormklocka, som ljöd genom Europa. Det hof, som samlades kring den nye herrskaren, var af helt annat slag. De gamla hof-parasiterna gjorde sina rötter lösa och försökte att lefva på egen hand i all tysthet och stillhet.

Så gjorde äfven furst Kukujeff. Sedan ärelystnaden och fåfängan icke mera erbjödo någon retelse för honom, hade han dragit sig tillbaka till sitt hofläger i Tervola. Hela sitt lif hade han varit slaf under sina passioner, alt efter det han åldrats hade de bytt natur, nu trälade han under den sista bland lidelser: gubbarnas girighet. Sjuklig, i förtid åldrad och ensam, bodde han i det stora, ödsliga huset, samlade, försakade och kalkylerade. Sina underhaf-vande, bönderna, begagnade han som svam • par, hade någon bland dem vunnit äfven den ringaste grad af välmåga, genast höjdes hans arrende. Hvarje bonde dolde der-före omsorgsfullt hvad han förtjänat eller vunnit, ingen vågade några som helst förbättringar på gård och grund, ju uslare, fattigare och eländigare det såg ut, dess säkrare var man för furstens blodsugare, fogden Lentz.

Hvem undrar då att luften kändes tung i Tervola hof, att förtryck och elände, bakslughet och hat fy Ide alla sinnen. Medan friheten yrade i öfvermåttet af sin segerfröjd, medan människans rättigheter högt proklamerades ute i verlden, utöfvades här det lumpnaste, det mest småsinta förtryck. Bland annat fordrade fursten, att när han engång om dagen begaf sig ut på egorna, skulle alla hans underhafvanden stå vid slottsporten med hatten i hand.

Endast en gång, en enda gång om året ljusnade det i det sorgliga, tysta Tervola, det var när den unge furst Kukujeff, varmhjärtad, vek, gifmild och glad, sprängdemed sina lysande jagtkamrater i hurtigt traf uppför den långa allén till hoflägret för att vid den första spårsnön drifva älgarna. Då var det fest i Tervola, hvar arrendator drog djupt efter andan. Gud vare lof, hette det då, den unge fursten är vår framtids hopp, utan honom vore det ej värdt att lefva, ty utan honom vore intet att hoppas. Den onda tiden går väl en gång öfver, sen den gamle sista gången räknat sina hopskrapade slantar. Med Michael, så hette den unge fursten, kom der ett skimmer af vår och ljus midt under höstens mörker in i de fattiga böndernas hem. Och så vänlig han såg ut sedan, sådana ögon han hade, ja i de ögonen hade mer än en qvinna förgapat sig, hvem undrar derföre om Pullinens dotter Katri gjort detsamma. Men det blir tid att återvända till Thomas Pullinen.

Yid tiden för denna episod i vår berättelse led det mot hösten; solljuset glimtade fram alt kortare och kortare stunder, tills det en vacker dag såg ut som om solen alldeles hade förlorat förmågan att sila lju-set igenom de tunga molnen, som trötta släpade sig längs vattenytan, småskogen och stubbåkern. Hvar själ längtade efter frosten, snön och ljuset. Och frosten kom och snön kom, och med dem kom ljuset åter, men furst Michael kom ej. I dess ställe kom der ett dystert bud, att kriget åter brutit ut, och innan kort tågade der regemente efter regemente upp mot norden, det gällde denna gång, liksom så ofta förut, stamförvandter — nej bröder. Det var 1808. Med ett af regementena väntades furst Michael, ty han var — hvad skulle en rysk ädling eljes vara — officer. Hans soldater skulle rasta i en by, belägen en mil från hoflägret, och han sjelf skulle fara till Tervola för att taga afsked af sin fader.

Thomas Pullinen satt vid spiseln i sin inrökta stuga och stirrade in i lågorna, som lustigt sprakade mellan barrvedsklabbama. Hans hustru — Thomas hade nämligen kort efter sin första hustrus död gift om sig — hade gått ut i byn, småbarnen sofvo på ugnen, hans dotter, den vackra Katri, satthos honom och spann vid skenet af ett flammande pertbloss. Vacker var hon med sin rena hvit-röda hy, det vid tinningarna småkrusiga håret och de tillitsfulla varma ögonen. Allt emellanåt steg Katri upp från sitt arbete, gick till fönstret, torkade bort imman och blickade spanande ut. Der såg det så friskt ut, marken var hvitpudrad af den nyfallna snön, stjärnorna gnistrade, och månen spridde sitt milda ljus — och så tyst det var — det tycktes Katri, som hela naturen väntat på något.

Hvad springer du till fönstret jämt, frågade fadren, är du rädd för fogden, han väntas ju hem nu i qväll.

Rädd, nej! svarade Katri kort.

Måtte bli ett satans oväsen, när han kommer hem igen, jag tycker, hvad Gregor Timofejevitsch skall öfva sin hala tunga på min rygg; eller hvad tror du?

Kan väl hända.

Liksom jag icke skulle få bygga om taket och förstuguqvisten på min egen stuga kantänka! Men nu skall det väl heta igen, huru har du haft råd till det? Hvar hardu köpt spiken? Huru mycfeet har du betalt för bräderna? Jag vånne fanden tog fogden och hela hans anhang!

Katri sprang åter till fönstret. Från fjärran hördes där bjällerklang, hördes alt närmare och närmare, nu svängde en släde, förspänd med tre hästar, in på bygatan. Hundarne skälde — så det bar al! Katri gick åter till arbetet, hennes kinder flammade, hon arbetade icke mera lugnt, hon ryckte i tråden, ref den af, började åter och tycktes knappast höra på sin faders tal.

Du skall få se att han höjer på arrendet, fortsatte Thomas, kanske ger han åt Gregor hela ängen vid insjön. Men hvad tusan skulle jag göra! jag kunde väl inte låta det regna in, och när vi sen, tilläde han hviskande, fingo så mycket penningar för kejsarinnans ring, så tyckte jag — var det en korp som skrek, det bådar ofärd, — du skall få se att jag ännu i afton får se Gregor i hvitögat, eller kanske självfvaste fogden.

Nu knarrade det i förstugan, in steg Gregor Timofejevitsch.Ondt är aldrig långt borta, när man talar om det, sade Thomas.

Thomas Ivanovitsch, fogden vill tala vid dig, sade den inträdande, efter att för-gäfves med blicken ha sökt helganbilden för att korsa sig; medan han talade, höll han ena handen på dörrklinkan.

Thomas gick mot sin fiende, fogdens kreatur. Gregor Timofejevitsch, sade han, jag skall komma, jag skall gå till fogden, jag skall gå, men — han drog knifven från slidan, — men om du falske räf stält till något så — Thomas slog sin knif med sådan kraft i furubordet, att halfva bettet gick in i plankan. Gregor försvann utan att yttra ett ord. •

Thomas blef stående framför spisen i mörka tankar. Medan han så stod, öppnade den vackra Katri varsamt dörren och ilade med klappande hjärta och lätta steg till herrgårdsbyggnaden. Hon hade sett furst Michael i fogdens släde.

När Thomas vaknade ur sina mörka tankar, tog han sin vargskinnsmössa och gick upp till hoflägret. Det var så stilla ochfridfullt derute i den stjärnklar a qvällen, att den storm, som gick högt i Thomas själ, lade sig något. Omsider kom han till den stora förstugan, upplyst af ett sparsamt ljus, vek af till venster och steg in i kontoret.

Kontorsrummet var beläget i bottenvåningen af det stora huset, det var ett djupt långt rum, fyldt af alt möjligt skräp, tomma lådor, gevär, jagtnät, tomma, hel och half-fylda krut-durkar, och alt hvad som vid de stora höstjagterna, då huset var fullt med främmande, flyttats hit ned och sedan glömts der. En lukt af instängd luft, af unkenhet rådde ständigt i det fuktiga skumma kontoret. Längst inne stod en väldig öppen kamin, i hvilken för tillfället en munter brasa, det enda muntra i det ruskiga rummet, försökte att sprida trefnad omkring sig. När Thomas steg in, var kontoret tomt. Ett hemstöpt talgljus stod på bordet, lyste sömnigt och sprakade till då och då som af vresighet.

Thomas satte sig på den slitna brunmå-lade bänken, där han och hans gelikar suttit mången timme i väntan på den lillemannen, fogden, han med de hvassa loögonen, som tassande plägade komma in genom den der mörka gissnade dörren längst borta vid spiseln. Medan han så satt och väntade, började stormen åter inom honom. Bitterheten, hatet och vreden stodo i afton ända i halsen på honom. Det kom just denna afton öfver honom, där han satt nedhukad och stirrade i bottnen på sin flottiga hatt, så klart, så tydligt bvarje kränkning han lidit, hvarje orättfärdighet han måst undergå. — Hvilken man hade ej hans far varit, och hvilken eländig backstu-gueittare var icke han själf. Och hade han icke arbetat? Hade han icke sträfvat som någonsin någon? — Men hvad hade det tjänat till! — Han hade icke haft det starka stöd som hans fader, nämligen den gamla svenska lagen, som stängt ute våld och väld från bondens stuga; lagen var numera en död bokstaf, och han, han var så godt som en träl, nej icke ens det, han var fogdens offer. Gud vete huru länge han suttit der, då han plötsligt omgafs af en bländande klarhet. Han såg upp, en brand hadefallit ur spiseln, den hade länge kyttat på golfvet, tills elden hade fått öfverhand, ett skåp hade fattat eld, nu sträckte sig lågans armar ut längs golfvet, för att finna ytterligare näring. Lätta blåa lågor spelade redan på några tomma lådor, satte sig fast på möbler, sönderslagna i något dryckeslag, — foro likt blixtar längs jagtnätets maskor. Thomas rörde sig icke ännu. Om han nu ropade på hjälp, så skulle elden ännu kunna släckas, men hvarföre skulle han ropa på hjälp. Hade han tändt på elden! Hade han spilt glöden på golfvet! Hvad angick det honom. Det fräste kring Thomas, röken började att sticka i lungorna. Plötsligt kom han ihåg jagtkrutet, som förvarades i de stora skåpen. Hämnd! hämnd! jublade det inom honom. Så far då till helvete, därifrån ni kommit, skrek han, rusade ut på dörren som ledde till den stora trappan, hvilken gick genom trenne våningar, elden fick luft under vingarna och slog upp i en mäktig låga. Kommen ut på gården, bommade han till den stora dörren, luckorna voro tätt skrufvade för fönstren, nu hördesknall på knall, det var jagtkrutet, som exploderade. Inom fem minuter stod träpa-latset i ljusan låga. Thomas var hämnad.

Ute på gården rådde en förskräcklig villervalla och uppståndelse. Alla befalde, ingen lydde, där fans ingen ordning och reda i räddningsvärket; och det var sannerligen icke mycket att göra häller, ty den skarpa frosten försvårade alt arbete med de få och bristfälliga sprutorna. Snart nog slog elden ut ur fönstren, lågorna nådde ren taket, det var ett enda väldigt bål. I öfversta våningen syntes tvänne gestalter springa från fönster till fönster. Nu öppnades ett af fönstren och på fönsterbrädena, uppe på den svindlande höjden, stodo tvänne personer, en ung man och en ung qvinna, tätt slutna till hvarandra. En väldig låga slog upp i detsamma och visade för menigheten de af eldens purpurflamma förskönade dragen af furst Michael och den vackra Katri. Ännu en eldslåga steg smattrande upp med knall på knall, och fast slutna i hvarandras armar, segnade de unga ned och störtade in i detbrinnande huset. Michael! Katharina! ljöd det genom de fräsande lågorna.

Ett skri af fasa gick genom mängden. Som jagad af demoner tog Thomas Pullinen till flykten, hans barn, hans egen dotter Katri hade han stängt in i det brinnande huset.

När vintermorgonen grydde frisk, rosig och klar, då skeno isdiamanterna, glänste snöstjärnorna, furorna dolde sig under mjuka fylliga snöflagor, rimfrosten glänste i björkens grenar, alt var så rent, hvitt och friskt. Endast på det ställe, där Tervolas slott stått, var det svart och sotigt, där glödde elden under askan, och bränderna stucko upp — hemska minnesmärken öfver förgången storhet och prakt, och en giftig blåhvit rök hvirflade upp mot himlen. När glöden var utbrunnen och falaskan låg öfver alt, då fann man nederst i källaren den gamle furst Kukujeffs och hans fogdes, bondplågarens lik, ovidrörda af elden — de hade qväfts i det rum, där de år efter år samlat alt hvad de pressat ut af sina underhafvanden.

Nya bojor.

Efter de båda furstarna Kukujeffs död gick Tervola hofläger i arf till en obskur medlem af den förnäma slägten, en småborgare från Jaroslav. När denne fick veta att bönderna vid godset icke voro lifegna icke hans med lif och själ, icke ens fästade vid egendomen, blef han så förskräckt för ett dylikt landtbruk, att han bad himlen bevara sig därför och för en spottstyfver sålde han godset åt en grekisk köpman, anstäld vid hofvet i S:t Petersburg som ädelstensproberare och handlare. Greken hade genom energi, aldrig svikande beräkning och förmåga af att med samma leende min emottaga beställningar och oförskämdt tilltal,inom en jämförelsevis kort tid samlat en betydande förmögenhet, som han fortfarande dagligen förökade. Den ena dagen sålde han med vinst ett smycke, som han den andra dagen tog i pant för en ringa försträckning mot hög ränta. På jordbruk förstod han sig icke och insåg genast nödvändigheten af att sälja godset — med största möjliga vinst.

En dag satt greken hemma i sitt kyffe i ett oansenligt grönmåladt trähus vid So-dovajagatan, hvilken då för tiden låg i utkanterna af Petersburg; klädd i sin flottiga rock med den röda fezen på hufvudet kalkylerade han öfver sina böcker, medan röken från den finaste macedoniska tobak i lätta blå skyar hvirflade från den kritpipa han höll i handen och i sina lätta moln dolde de munförråd af klibbiga dadlar, tor-kadt fårkött och väldiga lökknölar, som hängde i taket. Bäst vår man så satt och lät sin fantasi förirra sig i konung Kroesus, skattkammare, for den bräckliga dörren upp för en spark, och i detsamma, som följande en naturlag, slant grekens kontobok i en låda.Genom den låga dörren steg, nästan dubbelviken, en guldsmidd hofman in. Papan-dopulos, så hette vår grek, föll ihop som en fällknif och bad hans exellens taga plats.

Excellensen lät icke säga sig det tvänne gånger. Utan att helsa hängde han upp sig på en hög kontorsstol och tog vårdslöst med ena handen ur fickan ett praktfullt smycke, en collier, i den stil, som under August den andres tid var så omtyckt vid det sachsiska hofvet. Grekens ögon tindrade vid glansen af dessa diamanter, smaragder och rubiner, på ett konstnärligt sätt infattade i smidigt guld.

— Man från det dimmiga Beotien, sade hofmannen, hvad ger du mig för detta smycke? Vet att jag gått med stora slammen från spelet i adelskasinot — le jeu est fini — se här min sista trumf — den säljes, men säljes dyrtl

— Excellens, svarade greken, i det han med en loup ifrigt undersökte smycket, jag skall göra ers nåd ett förslag.

Om jag ger er en förmögenhet för detta i sanning ypperliga smycke, så vet jag att ni ännu dennaqväll vedervågar alt för att vinna åter hvad ni förlorat förliden natt. Ni kan vinna, men ni kan också förlora allt, och i morgon återstår er ... .

— Nevan, svarade hofmannen kallt. Greken korsade sig.

— Nå väl, vill ni ha en egendom med ängar, åkrar, skogar, ypperliga jagtmarker, stall för hundar och hästar, men tyvärr intet slott? Greken höll upp och fixerade sin kund. Jag bjuder er Tervola hofläger i Finland, i viborgska guvernementet. Jag förlorar väl tiotusen rubel, men ni är räddad från adelskasinots förförelser.

— Du är en slipad kanalje, Papandopu-los, jag vet nog att du blandat korten för mig och ständigt gifvit mig endast hackor mot trumf, men aldrig trodde jag att du själf tagit af kortleken, så att du nu anser dig böra dela om. Men jag har intet val, spelet är totalt förloradt! Grandissimo, jag antager!

Och så fick Tervola hofläger en ny herre, grefve Mattvei Sidorovitsch Kusnetschoff, en gladlynt, sorglös och egoistisk herre, sommed sitt „laissez allera system förderfvade sitt folk mer än furst Kukujeff och hans fogde med sitt blodsugeri. Allt fick nu gå på sin hals. Den ena dagen mycket penningar, muntert lif i glada lag; den andra dagen åter — ja då drog hela huset till svältremmen. Men det oaktadt skulle der naturligtvis byggas upp ett grant träslott på den gamla grunden. Det gick som i en huj; men så blef det ock derefter; färskt timmer, sneda golf, dragiga rum, inuti förgyllningar på gips, spruckna stuckaturarbe-ten och väggarna målade i marmor och malakit med limfärg.

Under denna tid af växlande fattigdom och öfverflöd på herrgården iörtjenade Thomas Pullinen småningom, tack vare sin händighet och pålitlighet, ett par hundra rubel. Med dem var han sinnad att köpa sig ett hemman och för alltid lemna Ter-vola hofläger, men denna med så mycken ifver efterlängtade tidpunkt uppsköts dock gång på gång. Och under allt detta hade Thomas blifvit gammal och tungsint. Grannarna påstodo att han tidtals led af svår-mod som gränsade till vansinne. Och under ett af dessa anfall försvann han ur byn, utan att man sedan såg till honom.

Pavel, Thomas Pullinens äldsta son, hade vuxit upp och tog arf efter sin fader. Det var en präktig pojke, axelbred och lång, med muntert lynne och mycken företagsamhet. Han tröttnade på sambruket med dess eviga gräl vid hvarje delning af jorden. Kosta hvad det ville, men han skulle blifva själfegande bonde, och en vacker dag gick han, sedan han funderat än hit än dit, till grefve Mattvei Sidorovitsch.

— Ers nåd, sade han bugande, ni har der borta i skogen ett kärr; det ligger så till, att jag med lätthet kan torka ut det. G-if mig tvåhundra rubel till låns och lämna mig all den jord jag kan afvinna från kärret på arrende, så länge jag lefver. Jag skall punktligt betala arrendet och med tacksamhet återgifva de tvåhundra rublerna om fem år.

Det var flod i grefve Mattveis kassa den dagen. Pavel såg så präktig ut, hans svällande muskler, hans breda axlar ochhans kloka ögon gingo i borgen för hans skuld.

— Grrandissimo, grefvens favoritsvordom, gick öfver hans läppar, där har du — gräf och gräfta bäst du vill — men synd är det ändå att du skall krokna öfver plogen; den där mannen är skapad för rensel och gevär och icke för grepen och spaden. Arrendet för de två första åren får du bestämma själf, sedan få vi väl talas närmare därom.

Hvem var väl glad om icke vår Pavel. Redan dagen derpå började han sitt arbete och höll ärligt ut, dikade åt alla håll och kanter, så kärret också låg torrt om hösten. Yid första snön tog han ned sin farfars gamla stuga, släpade den bort till en backe vid träsket, satte åter upp den, högg ned alla träd rundt om gården — ty allmogen tycker icke om träd vid människoboningar. Till julen satt han under eget tak, Knutsdagen gifte han sig, och vid Walborgs-messa hade han redan en liten skrikhals i huset. — Jo, Pavel, han var flink i vändningarna.

Tvänne år hade emellertid förgått, återvar marken grön och böljorna sjöngo sina frihetssånger, men der borta i bottnen af det forna träsket, där vågorna vandrat, stod gräset högt och säden vajade för vinden, skiftande i alla smaragdens och malakitens färger. I hagen gingo Pavels kor och hästar, skinande i hullet af fetma och välmåga. Men träsket var icke det enda som vardt grönt. Gregor Timofejevitsch, Pavels faders gamla ovän, var grön, han också, af ilska och afundsjuka.

Det var en grann sommarmorgon, vinden slumrade ännu, när solen i flammor och glöd rann upp på fästet. Ja, till och med lärkan hade försofvit sig, men det var nu intet under, ty lärkfar och lärkmor hade haft en bråkig natt. Storken hade nämligen varit hos dem med sex välskapade lärkpojkar och lärkflickor. Men när sol-skifvan stod strålande öfver furuskogen och målade långa, luftiga skuggbilder öfver ängarnas grönska, då for lärkfar upp, och det med fart, först i en snedt stigande linie, sen lodrätt mot fästet, som tycktes dallrai morgonens Jjus. Och så tog han upp sin morgonsång.

Pavel Pullinen hade stått upp med lärkan, han stod där reslig, axelbred och stark på sin farstuguqvist, såg upp mot lärkfar, log och försökte att hvisslande följa med sångarens prestationer. Lifvet låg så löftesrikt för honom, det lofvade långa år af oberoende, af frihet. Bäst han så öfvade sig på lärkefars melodier, fick han sigte på Gregor Timofejevitsch, som kom genom talldungen i sällskap med en besynnerligt utstyrd person, klädd i röd hög mössa med en lång blå tofs, öfver axlarna en löst hängande raggig kappa, under hvilken en grann väst och en hvit kjortel i mångfaldiga veck skymtade fram. Det var Papan-dopulus, juveleraren-procentaren i all sin albanesiskt — grekiska prakt. När Pavel fick sigte på de objudna gästerna, tystnade han genast och såg med oblida blickar på de annalkande, på förhand säker om att det tidiga besöket icke bådade något godt.

När Gregor kommit närmare, började han med smilande stämma. Nå det var väl attjag träffade husbonden hemma och alla redan uppstigen — ni må tro här är hast på färde, och vigtiga ärenden föra oss så här på morgonqvisten till edert hus. Greken här, vår förra herre, berättar att grefve Mattvei Sidorovitsch, som ni vet farit till Petersburg, besökt adelskasinot. — Gregor gjorde med händerna en gest som om han delat ut kort — och där förlorat alla sina penningar och litet till af andras. Han har nu sändt greken hit för att, gunås så visst, vända upp och ned på hvarenda bonde och skaka hvar kopek ur fickan på honom. Alla arrenden skola betalas i förskott, och alla lån drifvas in, ty Mattvei Sidorovitsch behöfver hvar styfver han kan skrapa i hop och ändå mer. Nu vet du, Paul Iva-novitsch, hvad det gäller, vi ha börjat inkasseringen hos dig.

Detta var ett åskslag från solig himmel för den stackars Pavel. Arrendet, arrendet — stammade han — men det får jag bestämma själf, det har grefve Mattvei lof-vat mig.

— Har du svart på hvitt på den saken— det har du ej — nu bestämmer han det sjelf till 50 rubel — icke sant herre? Gregor vände sig till Papandopulos, och denne nickande bifallande.

— Och skulden sedan, den utgör 200 rubel fortfor Gregor obarmhertigt.

— Men för himmelns skuld, den skulle betalas af småningom inom fem år.

— Skulle ja! Men nu skall den betalas genast, eller huru herre? — Åter såg Gregor på Papandopulos. — Ja visst, nickade denne försäkrande.

— Nej och tusen gånger nej, for Pavel brusande upp och skakade sin väldiga knyt-näfve, du blodsugare i din granna markatts-drägt, det är lögn! Vet att, sedan du var herre på Tervola gods, har alt förändrat sig, jag är finne nu, sedan sex år hör Wi-borgs guvernement under finsk lag. Och du, Gregor Timofejevitsch, du gamla, slingrande orm, om du rör vid något som jag kallar mitt här, får du svara derför vid häradsrätten.

Gregor Timofejevitsch förstod väl icke hvad detta betydde, men de stora ordenoch Pavels kämpagestalt gjorde att han ryggade tillbaka. Villrådig vände han sig till procentaren. Denne stod der lugn och kall, som om hela affären icke angått honom.

— Finnes här i byn någon som känner till att bonden Pavel är skyldig sin herre 200 rubel, frågade. Papandopulos sin följeslagare.

— Ja, svarade Gregor Timofejevitsch, Pavel har sjelf mer än en gång offentligen berättat derom.

— Gå då till byn, kalla hit tvenne ojäfviga män, som känna till affären, vik på vägen in till länsman och kom hit med dem.

— Gregor gick; Papandopulos satte sig vid roten af en björk, slog eld med flintan, tände på sin pipa, och snart nog hvirflade röken från den fina turkiska tobaken och blandade sig med de vällukter, som i solvärmen ångade ur björk, tall och en. Der satt han orörlig och lugn, utan att en muskel förändrade .sig i hans bronsfärgade roffogelsansigte.Om en timme var Gregor Timofejevitsch återkommen med tvänne vittnen och länsmannen. Pavel var tillintetgjord; hans väldiga gestalt sjönk tillhopa. — Nya bojor, nya bojor, suckade han endast, då han af länsmannen fick den upplysningen att grefve Mattvei Sidorovitsch var i sin fulla rätt att utan dom, ja utan att ens genom dom-stoJsutslag fastställa beloppet af sin fordran, själf utpanta den hos sina landbönder. Papandopulos lade beslag på hans kor, hans hästar och får, och när grefvens fordran ännu icke var fullt betäckt, tog han en del af Pavels åkerbruksredskap.

Så slutade Pavels nybygge. Den starke mannen hade nu förlorat all lefnadslust, han var till sina själskrafter i förtid bruten. — Hvad tjänar det till att söka komma ur de gamla banden, nya bojor äro alltid till reds, — var hans ständiga svar, då hustrun försökte att uppmuntra honom. Han sålde sitt lilla lösöre, köpte en häst och lefde i många år som „fraktsläpare“ hos huset Wahl i Wiborg. I höst- och vårslask, i vinterköld och sommarhetta traskade hani sällskap med ett tiotal kamrater bredvid sitt tunga lass af mjöl, socker, sill, plankor eller tjära mellan Wiborg och Petersburg och tvärtom.

En gång — det var i december, då de kullriga landsvägarne voro fanerade med en glänsande isgata — kom Pavel med ett stort lass af mjölmattor från Petersburg. Plötsligt, vid en krökning af vägen, körde där en stor kurvagn, förspänd med trenne hästar, styrda af en i rysk kostym klädd kusk, fram i vild karrier och gaf Pavels lass en stöt, så det på den sluttande vägen skrann ned och välte i diket öfver sin körsven. När fraktkarlarne fingo lasset upp, frågade Pavel med sakta stämma. Var det icke Mattvei Sidorovitsch Kusnetschoff! Och när kamraterna jakade därtill, sade han endast: jag kunde väl tro det, och slöt sina trötta ögon till i den eviga hvilan.

Isvoschiken.

Nattåget kom så där mot niotiden på morgonen till Petersburg. Det var en tryckande fuktig värme, himlen var blå endast i zenith, medan en opalfärgad dimma omhöljde horizonten och förgäfves försökte dämpa solens redan heta strålar. Den stora staden var icke fullt vaken ännu, ehuru ett doft brus, som i sig inneslöt kärrornas rassel, ånghvisslans pipande, glace- och fruktförsäljarnas högljudda rop, samt stöket, ropet och skriket från tusenden, som skyndade till sin sysselsättning, i mäktiga vibrationer steg mot höjden. Detta brus, som mer än något annat låter oss ana att vi kommit till en världsstad. Förbetraktelser fans emellertid ingen tid, det gälde att få tag i en isvoschik, och efter mycket prutande fick jag en slarfvig och sluskig mus-chik, som åtog sig att föra mig till ort och ställe, Ladogaångbåtamas brygga. Det befans emellertid att han icke kände till lokaliteterna mer än jag själf, förklarligt nog, ty han satt i dag för första gången på kuskbocken som isvoschik och var finne. Han behöfde endast nämna sin socken och några data, och jag kan berätta hans och många andra hans medbröders historia — den gestaltar sig ungefär så här i korta drag.

***

Det var tidig morgon, anden i träsket hade aftonen förut kastat ankare vid randen af sitt bo och stuckit hufvudet under vingen för att hålla näbben varm, medan fotterna paddlade i det kalla vattnet. Nu rann morgonsolen upp och andfar gaf genast till den trumpetlika signal, som väckte till lif vikens vatten. Strandpiparen sprang upp på sina gängliga ben och började medsin jämmer, lommen, prackan, vipan, alla vaknade de nu- och gåfvo sin belåtenhet tillkänna öfver solen, som sköt sina varma strålar i sneda linier öfver skogens träd och gaf sin glans åt de små morgonfriska böljorna och åt glimmem på den röda graniten.

Pöystis Jaska steg upp ur sin ungkarls-bädd, sträckte på sig och sneglade bort till spiseln där kaffepannan puttrade på glöden, ty hans gamla moder hade redan hunnit att bestyra om denna, den första af en husmoders plikter. Gumman hämtade fram den bruna drycken. Sedan Jaakko klädt sig, tömde han under tystnad, ett par koppar medan gamla mor sysslade med vägkosten. Så bar det af till skogs på myrjagt. Jaakko, som endast hade några tegar i en stor by tillhörig en donationsherre, måste för att kunna lefva taga sig till all slags binäringar. Myr äggen hade nu par år stått högt i pris; de såldes till de zoologiska trädgårdarna i Petersburg, London och Hamburg för att därmed föda allsköns tropisk afvel. När Jaakko funnit en myrstack, skofladehan däraf in så mycket, som rymdes i en säck, sökte så upp en jämn plats, mätte ut en qvadrat om 5 fots sidor, gräfde ett sex tum bredt dike omkring den och fylde diket med vatten. Nu öppnades säcken, och dess innehåll tömdes så småningom ut på den afjämnade och krigflutna platsen. De stackars myrorna började genast att springa omkring för att rädda sig och sitt framtidshopp myräggen. Jaakko lade då en perta öfver diket, och de små kloka insekterna börja genast att öfver denna bro bära sina ägg. Så snart de burit ett ägg öfver till fastalandet, vända de åter om för att hämta ett annat. På detta sätt gallra de stackars kräken med största skyndsamhet och nog-granhet ut sina ägg bland stickor och strå, lägga upp dem i en hög på andra sidan bron, men när de komma med sin sista börda, har myrjägaren sopat hela högen i sin säck som välbehållet byte. Så fortgår den grymma jagten, tills hvarenda myra i socknen husvill och hemlös dukat under i den ojämna kampen mot människans list. Där Jaakko satt och rökte sin pipa, medan hanlät de små kräken arbeta för sig, hade han underliga, oklara förnimmelser af att hvad han nu gjorde och lät göra för sig, det hade han sjelf upplefvat.

I byn, där han i fastighets gemenskap ägde sin jordtäppa, lefde han solidariskt med hela samhället, precist som myrarna. Där skedde i stort hvad han nu såg i smått. Likasom myrorna arbetade för brinnkära lifvet utan något annat resultat än undergång, likaså arbetade han och hans gelikar år ut och år in; hvad hade han att vänta sig — oberoende, förmögenhet? Aldrig. Han plöjde och sådde för godsherren. Hvad han lockade fram ur jordens sköte, det skof-lade andra in i sina säckar.

Bäst Pöystis Jaakko suckade och funderade, steg sockenskräddaren Johan fram. Johan hade vandrat genom skogen för att i god tid hinna till klockarbostället, klockaren skulle i brudstol och behöfde en ny kostym. Skräddaren såg menande ut, där han stod med pipan i mun och händerna i byxfickorna: Han helsade nedlåtande och sade:„Det är gjort nu“.

Ett ögonblick såg Pöysti frågande på skräddaren, med ens klarnade det för honom, hans ansigte ljusnade, och i det han jämkade åt sig en beqväm plats i mossan, sade han lifligt. „Sitt ner nu, tala om hvad du vet! När har det skett?w

Hm, menade skräddaren, jag läste det i Uusi Suometar. — Han drog tidningen ur fickan och stafvade ihop följande korta notis: „Finska Statsverket har af militärguvernören i central-Asien grefve Kusnetschoff inlöst det gamla donations godset Tervola för en köpeskilling af 500,000 mark“.

„Det måtte väl vara sant nuu,

„Måtte väl vara det, när det står tryckt häru, sade skräddaren med allvar.

Karelaren hör icke till de ordkarga, tystlåtna finnarna; har man något att klaga öfver är det motsatsen. Han talar som Kalevala, samma sak minst två gånger med olika ord och former; därtill förledd såväl af lätthet att uttrycka sig som af språkets rikedom på ord och former. Men så vardet också något att tala om, far och farfar och ännu en generation tillbaka, alla hade de i sin tid sett mot denna dag, mot befrielsens timme; nu var den slagen. En ny, en bättre tid hade randats. Hvad fädren suckat efter, hvad de knappast vågat hoppas, det var nu en värklighet; som själf-ägande skulle de besitta den jord de självfva, generation efter generation plöjt och bearbetat. G-odset var åter köpt, en bit af fädernejorden återbördad, en bit, som endast geografiskt hörde till Finland, hade socialt återförenats. Den historiska tråden, engång våldsamt afbruten, hade åter knutits. Det återstod endast att skifta godset, och så ägde bönderna rätt att tilllösa sig enhvar sin lott alt mot en billig penning.

Nu lades den vigtiga saken ut med många och långa förklaringar öfver förhållanden, som hvardera parten kände lika väl som sin tobakspung — men prata skulle man. Pekkas rå skulle dragas från Iljus-chas rönn öfver Nenä Ristos bohveteåker till körvägen. An tis öfver holmen till stortallen med de många brokiga lapparna,som ange dödsdag och dödsåren för flere generationer från Tervola by. Medan skräddaren, som lärt att skära till, oförtrutet lade ut sin kunskap i landtmäteri, drog råil-nier och delade jorden, blickade Pöysti stint på de geometriska linier skräddaren med pipan drog upp på marken för att förtydliga sin gränsreglering, men i självfva värket såg han lika litet på linierna, som han hörde på talet. Han vädrade, näsvingarna rörde sig häftigt, ett lyckligt löje lyste som solsken öfver sjö på hans anlete. Morgonvinden hade nämligen tumlat öfver ett bohvetefält och förde nu en döfvande honningsdoft, söt och kryddad med sig. Det var denna doft, som med ens lät Pöysti se i fjärran ett bohvetefält, som i hvitt och svagt rosenrödt ångade uppe på backen vid Tervola. Midt inne i fältet stod en brunn med sin sneda häfstång och sin tunga hink. — Huru ofta hade han icke dragit upp den hinken för rättarens Leena. Det är märkvärdigt huru många minnen där hänga vid doften af bo-hvete.

„Hör nu vill du bli min talman“, af bröthan beslutsamt skräddarens planimetriska andragande.

„Hmu, sade denne, „det beror på! Har du förhoppningar, har du talat förut med flickan? En person i min ställning vill inte — du förstår det nog — framställa en anhållan, på hvilken man icke kan hoppas få ett gynsamt svar. Hvem gäller det nu?“

„Rättarens Leena“.

„Nu igen, du fick dig ju ren på klak-karna Michaelitiden“.

„Ja af rättaren, ja. Men ser du Leena, hon är trogen som guld hon“.

„Hvad gagnar det dig, när rättaren inte vill?«

„Jo si det 'skall jag säga dig. Sen den tiden ha de här små kräken, myrorna menar jag, hjälpt mig ett godt stycke i väg, och när godset nu skall skiftas, så kan jag alt köpa mig en lott. Engång hemmansägare -------------— ser du------------------där

ligger hela knuten, det var icke något annat, som hindrade sist häller“.

„Nå är det på det viset så-----------------“.

Och nu planerades hela affären. Om envecka var alt klart. Sedan rättaren öfver-tygat sig om att godset var såldt, sett Jaakkos rubler och markstycken, fått del af hans fordringar och smakat hans brän-vin, försatt med enbär, hade han intet att invända. Nu blef det förlofning, lysning, bröllop och barndop, alt under loppet af ett år. Det var lust och fröjd, och tiden gick som hade den vingar, — och myrorna fingo arbeta alt flitigare och flitigare; det är mina donationsbönder, sade Jaakko skrattande. Och han behöfde dem nog, ty ännu hade icke landtmätaren, som skulle skifta ägorna kommit. Han kommer väl nästa år, tröstade sig Jaakko. Herrarna i Helsingfors ha väl mera att tänka på än huru mina rålinier skola dragas. I alla fall ville han icke under våren nedlägga kostnader och arbete på sin åkerteg, ty hvad skulle det tjäna till, när godset skulle skiftas, hvem kunde då så noga veta huru det skulle gå med hans åkerjord. Nej tack, nu arbetar man inte för en annan, utan för sig själf. Han lade upp all gödsel i en väldig hög på sin egen gård och såddei åkern, sådan den var. Men våren kom och sommaren kom också, hösten gick förbi, men ingen landtmätare kom. Så gick åter ett år och ännu ett till. Då alla bönder gjort som Jaakko, voro deras tegar snart utsugna, skörden blef derefter, myrorna voro så godt som utrotade, och myräggen hade fallit i pris. Åter började den gamla frakt-släpningen att florera med lif på landsväg och krogar, men nu mindre inbringande än förr, ty järnvägen mellan Wiborg och Petersburg var en svår konkurrent. Det blef alt svårare och svårare att slå sig ut, isynnerhet som Jaakkos stuga småningom blef öfverbefolkad. Små linhåriga ungar med blågrå ögon kraflade i alla hörn, man skulle ha trott att stugan var åttkantig.

Sex år hade förgått. Brist och armod voro hvardagsgäster. Nöden stod icke för dörren, den satt i högsätet. Alla voro de som hemma i huset, och under alt detta väntade man på landtmätaren som på en för-lossare, men intet skifte skedde.

Nämdemän, länsmän, kronofogdar och guvernörer alla matade de undertiden denstora statspappersmaskinen med karterade protokoller, handlingar, utlåtanden, betänkanden, och de tunga hjulen gnisslade och svängde och förde de tättskrifna arken från verken till senaten och åter, och papper samlades på papper väldiga högar, som gulnade i kanslier och arkiv, och när du rörde vid dem, flög malen från dem, och de gåfvo en unken lukt. Nu gåfvos afskrifningar, ja till och med understöd, men alt var palliativer. Hvad än nu gjordes, det kom försent. Pöystis Jaakko tog gud i hågen, sålde alt hvad han möjligen kunde, räddade undan förstörelsens syndaflod några hundra mark och gaf sig af till Petersburg med hustru och barn; där fick han anställning vid ett hyrkuskvärk.

Mitäpäs se maa maksaa kun kansa kaukanaan lähtee, hvad är jorden värd när folket flyttar bort, slutade Pöysti de korta underrättelserna om sitt förgångna lif. Jag har sett den ort, där den sorgliga sagan passerat och jag säger som han.

II.

SOMMAR.

Sommar.

Jag hade gjort en afskyvärd resa.

Till fots, till häst och i kärra flere hundra verst från Kolmekantarå till Mantsohinsaari vid Wiina åns mynning, därifrån upp till Sordavala och så ned igen mot gränsen. De första dagarna föll regnet tätt som en dimma och snörpte i hop horisontlinien till det minsta möjliga. Så slutade regnet, men himlen förblef jämngrå och vädret kyligt. Mitt lynne var nedstämdt, kroppen sönderbråkad och min själ trött, så att knappast något minne af den långa resan fäst sig i min själs camera. Alt var dimmigt och jämnrandigt som ett bolstervar.Var det då under att den lilla lysande situationsbild, obetydlig för öfrigt, som jag kom att se vid Pelkola gästgifveri, etsade sig fast i mitt minne, där den lyste som en eldig färgklick på en eljes nedsmord palett. Alt bidrog att gifva den lilla händelse jag här kallat „sommar“ färg och relief. Junisolen lyste första gången efter en vecka, öppna rika fält vaggade i sommarvinden framför mig, gröna ängar tjusade, och löfskogen luftig och sval susade så melodiskt, så lockande. Alt bildade en angenäm kontrast mot de veckor jag till-bra gt bland ödsliga skogar af tall och gran, mot magra svedar, där svarta förkolnade stammar stucko fram ur den glesa säden, ängar, där tufvor och starr stredo om plats. Jag hade sett armodet i hvitögat, jag hade sett vadmal, träkäril, rökiga pörten och barkade anleten. Nu kändes det skönt att köra in till ett gästgifveri i ett hus, som bar spår af förgången lyx, ja prakt. Det vette med den ena sidan åt en liflig bygata, med den andra åt en förvildad och förvuxen park. På gården stodo tre präktiga Wienerlandåer, hästarne voro nyss urspända, kusken och skjutspojkarna ledde dem af och an på gården. En kammarjungfru och två långa guldbeslagna betjenter i rödt livré med damasker och plymagerade felb-hattar drogo fram ur vagnarna praktfulla schalar, kappor, parasoller, engelska koffertar med blanka beslag, vackra korgar med frukter och vin. Inne i gästgifveriets stora sal var det lif och lust, skratt och skämt, färger, ungdom och skönhet. Hufvudet högre än de andra stod där en gammal förnäm man, hvars slägt i så många generationer croise-rats med Europas högaristokrati, att det nu var omöjligt att säga, till hvilken nation den hörde och bland hvilket folk den fostrats och födts. Han var hvad man i östra Finland så betecknande kallar en Peters-burgare — med fransktysk uppfostran, engelska manér och lika främmande för Ryssland som hans namn: baron Holstein Wap-pam. Hans gemål, som såg ytterst distingerad ut, hjälpte en bonne att arrangera toilettema hos en skara friska vackra barn, med röda kinder och silkeslockar. En ungman i gardesmarinlöjtnants uniform svärmade kring en förtjusande ung dam på 20 år i en plastiskt draperad sommardrägt af japanskt siden, paillhatt klädd med spetsar och blommor, en hatt som omslöt ett anlete värdigt Greuze’s finaste pasteller. Der fans hos henne något så luftigt och på samma gång så praktfullt, att jag ofrivilligt kom att tänka på en fladdrande fjäril med färg och guldstoft på vingarna. Sonja hette fjäriln, och sen dess har jag alltid tyckt att det namnet är så vackert.

En högbent levrett med smal nos och milda ögon hälsade mig med ett vänligt fnysande, medan en förbåldt högfärdig, spansk silkespudel högljudt gjorde mig uppmärksam på det opassande i att så där utan vidare tränga in i ett så fint och aristokratiskt sällskap. Lyckligtvis för mig var knähunden den enda högfärdiga i sällskapet. Den gamle förnäme herm gjorde mig på en vek rysk franska några frågor om ångbåtarna på Ladogan och om jagttiden på älg samt presenterade sig för mig som ägare till hoflägret. Han var nu kom-men för att jämte sin familj taga afsked af godset hvilket, han icke besökt under trettiofyra år. Det skulle nu säljas till finska statsvärket, och han ville dessförinnan för sin familj, sin son gardesmarinlöjtnanten och en anförvandt, den vackra fjäriln, visa släg-tens stamgods. Senare fick jag veta att baron Holstein härstammade från Finland. Hans stamfader hade varit officer vid ett kompani finska soldater, som kronprinsen Peter, den tredje kejsaren med detta namn, uppsatt. Kompaniet hade om vintrarna tjänstgjort i Holstein, om somrarna vid Peterhof, och till minne af kejsarens älskade arfland hade den nobiliserade slägten tagit detta namn.

Nu rusade de otåliga barnen ut i trädgården. Baronen med sin gemål följde efter, och Kolja, så kallades löjtnanten, och min vackra fjäril fladdrade efter de andra. Det kändes som om rummet blifvit mörkt och torftigt, sedan den vackra glada skaran gått ut. Taxor, kungörelser och utdrag ur författningar i bruna ramar på gulnadt papper, där flugorna besöijt om interpunk-tionen hängde på en bjärtblå tapet. Kejsarens bild med hemska valkar öfver ögonen och kejsarinnans med det stereotypa leendet i en tre kopeksbild, den fördömda högfärdiga pudelrackan, hettan och kaffelukten, — alt dref också mig ut i trädgården. Jag bad min feta ryska värdinna servera middagen i det fria i skyddet af en vanvårdad syrenhäck, som det oaktadt stod i härlig blomning.

Gästgifveriet var inhyst i ett hus, som förut hört till hoflägrets byggnadskomplex. Det vette omedelbart åt parken, från dess förstuga kunde man se manbyggnaden, ett kolossalt träpalats med sin pompösa, men torra fasad, med pestiska kolonner af bjälk, öfverspunnen med ravenduk, nedra våningen rusticerad med trädlappar och hvalfven utsågade i plank, alt ådradt i giallo antico brocatell och breccia marmor.

Jag gjorde ett slag i den tomma, tysta trädgården, satte mig sedan under min sy-rénhäck, där jag hade en utmärkt öfver-blick af trädgården. Den var ursprungligen anlagd i gammal fransk stil med snör-räta gångar, klipta häckar och träd planterade på noga utmätta afstånd från hvarandra. Gångarna kantades fordom af jämn-klipta hagtornshäckar, ur hvilka på be-stämda afstånd höjde sig en accacia klipt i form af en pyramid, ett klot, en qvader. I forna dagar då den första baronen Hol-stein här gaf sina fester för ett lysande hof och en af denna världens mäktigaste furstar, då hade den stora trädgården sett sina välmakts dagar. Nu hade också den fått lof att jämka med sig för tidens demokratiska och romantiska tänkesätt. De stela klipta buxbomshäckarna, som med möda motstodo klimatets hårdhet hade för längesedan gått ut. De styfva svärdsliljorna, de stolta kejsarkronorna och de byråkratiska tulpanerna, som feta, pösande och granna om våren sköto upp ur jorden, de hade alla sett sin skönaste tid försvinna, de hade fått lof att draga sig undan för blommor, som icke det ringaste höllo på den högre stilen, men växte hvar de ville, endast där fans frisk luft och guds klara sol; — anspråkslösa blommor, eldnejglikor,styfmorsblommor, ringblommor och. andra småborgare i naturen. Men det var icke blott i blommorna, som den nya tidens anda visade sig. På marmorerade piedestaler hade där fordom stått några gudomligheter och dygder, utförda i gips och. olje-målade. De stodo där i många år i skygd af de gamla lindarna och skylde sin nakenhet så godt de det kunde under den gröna fuktiga mossa, som år för år växte högre upp för deras glatta hvitglänsande lemmar och förtärde dem. Nu voro både gudar och dygder en grushög, och endast den manshöga epilobiumväxten visade hvar de engång blottat sina behag. Blott en, den farligaste bland dem alla, kärleksguden själf, hade räddats undan gudarnas ragnarök. Han hade stått i en kinesisk kiosk med pinglande glasklockor och skramlande drakar. I denna lilla kiosk hade kejsar Paul vid ett besök i gamla Finland behagat slå sig ned med några förtrogna, medan förnäma herrar och damer med röda klackar under sidenskorna trippade utanför på de regelbundna gångarna och hviskademånga rätt oregelbundna saker. Till minne af denna märkeliga händelse hade kammarherren låtit hänga upp en minnestafla i marmor med en ståtlig latinsk inskrift. Åh, det var för längesedan. Taflan var bortglömd och inskriften oläslig. Nu kuttrade en flock gråvioletta dufvor i kiosken. Amor hade fått lof att flytta ut och stod på ett förfallet postament midt i en grön cirkel där fyra breda gångar skuro hvarandra. Ett hade trädgården ovilkorligen vunnit på sitt förfall, det var de praktfulla al-leema, som nu växte fritt och oberoende af sax och måttband. Hade deras ungdom varit tuktad, så voro de nu på gamla dagar desto mera obändiga. De växte så tätt, så tätt intill hvarandra, att icke en solstråle trängde sig in genom deras grönskande hvalf. Men sina namn hade de förlorat. Och hvilka namn, namn som kunde spränga porten till sagornas, balladernas och visornas värld. Se der det fuktiga stället midt i trädgården, det var engång en dam, Okeanos rike. Kullen därborta var fordom en ö i en dam, den hette lycksalighetens ö,och dit kom du öfver suckarnas nu förmultnade bro. Där har du hemligheternas berså och kärlekens stig.

Medan jag satt och fantiserade öfver förr och nu, fladdrade in genom den ståtliga, men förfallna porten med baronerna Holsteins vapen min vacka fjäril Sonja. Glad var hon det kunde man se, hon vek genast in i hemligheternas berså, hon fladdrade fram till kärleksguden, ett ögonblick satte hon sig ned vid honom, hon tycktes försjunka i drömmar, som helt visst hade att göra med den lille guden. Nu höjde hon sig åter och fladdrade bort med mjuka vingslag längs kärlekens stig. Sökte hon någon? — Nej. Månntro hon visste att där utanför trädgården, bortom häcken, flög en annan fjäril i vaggande flygt, det vet man ej — men där borta vid ändan af allén fans en liten port, den stod ständigt öppen, och där flög han in. Nej se nu träffas de, så oväntadt, — så sällsamt oväntadt! Gif akt huru de fladdra om hvarandra, nu är hon först, nu han, nu stanna de vid en ny-ponros. Och nu fladdra de vidare öfver deelyseiska fälten bort, långt bort, där det

växer convaljer,------------en verld af con-

valjer!

Det smälde i trädgårdsporten, så att det sista emblemet från baronerna Holstein Wap-pams sköld däruppe föll ned. Det var lilla silkeslock som tittade in. Hon stod midt i solbaddet vacker som en dröm och ropade och klappade i sina små händer: Sonja och Kolja! ljöd det. Intet svar Sonja och Kolja! ropade hon åter och åter. Omöjligt. Med armarna om hvarandra hade de öfver suckarnes bro hunnit till lycksalighetens ö. Silkeslock blef misslynt och sprang helt otålig sin väg. Sonja och Kolja! ljöd det långt borta.

„Gröten är färdig“, sade värdinnan i detsamma. Jag åt min landtliga måltid och lät spänna för; när jag gick ut genom trädgårdsporten fann jag i sanden en relief i tenn, ett hjerta genomborradt af en treudd det var det Holsteinska vapnet. Jag satte mig upp i min skjutskärra, och det bar af. Knappast kommen ett par verst framåt, började jag åter väfva på bolstervaret idimman, regnet och kylan. Är det under om den lilla soliga idyllen, som jag nästan ofrivilligt observerade mellan syrenernas grenar, fäste sig i mitt minne.

III.

LOTSEN.

Lotsen.

I den Wiborgska skärgården låg det gamla herresätet Rauhasaari, en donationslägenhet alt sedan slutet af det 17:de århundradet. Till godset hörde en hel arkipelag af smärre och större holmar och öar, bland dem äfven den ytterst i hafsbandet liggande Hietaluoto ö, bebodd på 18 .. talet af lotsåldermannen gamle Kristian, hans son och sonson, en fem års pilt. Gamle Kristian och hans son voro enklingar sedan många år. Ingen qvinlig varelse omhuldade gubben, mannen och gossen, där de bodde året om så godt som afskilda från den öfriga världen. Den gamle var misstänksam, bitter och hård. Hans bitterhetoch. hat vände sig främst mot herrarna. Detta hat härstammade från långt förgångna tider.

Sen dess hade den första donationsega-ren, kammarherren v. Schultze, länge sedan funnit sitt sista hvilorum i den anspråkslösa familjegrafven vid den lilla kyrkan i kapellförsamlingen. Sen dess hade det gamla Finland återgifvits åt Storfurstendömet; donationen ärfdes redan i tredje led, men icke ens tiden hade kunnat försona lots-Kristian för den oförrätt han lidit.

Det var den gamla historien om Nabot och konung David. Då kammarherren köpte Rauhasaari gård, hörde utöama icke till godset. Han hade i fiere år önskat att af-runda sina illa skiftade egor genom att köpa en smal strandremsa, en skogstäppa Hietaluoto utö och fiskevattnet mellan ön och stranden. Förgäfves! ty den gamle Kristian hade all denna härlighet som kro-no-arrende, och han lät icke på några vil-kor öfvertala sig att afstå jorden och fiskevattnet åt kammarherren.

Så stodo sakerna mellan lotsålderman-nen och kammarherren, då en medlem af den kejserliga familjen gjorde ett länge bebå-dadt besök hos kammarherren von Schultze. Jagtpartier, fiskfärder,1 landtliga fester af-löste nu hvarandra på det ståtliga herresätet, och när den höga gästen omsider, mätt på landtlifvets fröjder, åter drog till hufvudstaden utvärkade han att kammarherren von Schultze erhöll icke blott strandremsan, fiskevattnet och utön, utan äfven all kronojord flere ver st omkring, i donation såsom ett tacksamhetsbevis för den gästfrihet han bevisat sin herskares anför-vandt.

Med denna gåfva följde den förbannelsen, som följt med all donationsjord, de underlydande böndernes hat, misshushållning med jorden och ruin. Gamle Kristian kunde icke förlåta kammarherm denna donations-affär, han kunde aldrig öfvertygas om att icke denne genom intriger erhållit donationen. Han bar som folket plär det göra, sitt hat inom sig själf, han klagade mycket sällan, det kom ännu mera sällan till utbrott hos honom, men kom det, då skeddedet våldsamt. Det var en tyst, dämpad bitterhet, som förgiftade hela hans lif. Det ligger som en klump i mig, plägade han säga. Det jäste i honom och förderfvadft all hans glädje, all hans lycka, det hade gjort honom misstänksam, hård och oböjlig.

Men åren förgingo, och den gamle kammarherren betalade sin gärd åt naturen. Hans son stupade i ungerska kampanjen, och sonsonen, en ung ståtlig dragonlöjtnant, egde nu donationslägenheten, och han skulle råga malörtsbägaren för lots-Kristian.

Den gamle lotsen hade en son, som icke liknade sin fader annat än till namnet, ty äfven han hette Kristian och kallades på herrgården skämtsamt Kristian den andre tyrann. Han var en mild, foglig karakter. Ständigt kujonerad af fadren, hade han blifvit ytterligt försagd. Att motsätta sig fadrens vilja hade han ansett så godt som omöjligt — och dock hade han gjort det en gång, dock hade han en gång trotsat, både hans hat, vrede och förbannelser.

På herrgården bodde nämligen en flicka, om hvilken ingen visste till hvilken sam-hällsklass hon egentligen hörde och hvil-ken ställning hon intog i v. Schultzeska huset. Hon var lettiska till börden, ung af ett fördelaktigt yttre. Bland folket gingo närgångna rykten om den vackra Marja. Den unge Kristian förälskade sig i lettiskan, hans kärlek gynnades både af Marja och donationsegaren, och innan den unga lotslärlingen ännu viste huru han hade det, var han gift med Marja och egare till en hemgift af 20 rubel bancoassignationer. När detta blef kändt af den gamle Kristian, steg vreden honom åt hufvudet, han lade det nya hatet till det gamla, den nya vreden till den gamla och gjorde inom sig ett löfte att en gång hämnas alla oförrätter.

Lifvet i lotsstugan var under sådana förhållanden icke angenämt. I åratal talade den gamle icke ett ord med sonhustrun och med sonen knapt mer än hvad som till tjänsten hörde; den stackars Kristian den andre, som med hustru och barn måste bo under samma tak med åldermannen, hade att genomgå mången huslig storm, i hans tycke farligare än den mest rasandehöstorkan. Men undan vreden och hatet hos den gamle flydde han till sin Marja, som, hvad helst hon än varit fordom, nu var den mest hängifna och uppoffrande hustru, som utan knot bar sitt föga afunds-värda öde och år ut och år in med undfallenhet och uppmärksamhet försökte att uppmjuka sin svärfaders järnhårda sinne. Så gingo fyra år.

En dag mot vårsidan, när vågorna brottades med isflakorna därute på hafvet, när den fuktiga sunnanvinden väckte aningar om en stundande vår, en mild, mulen april-dag, just sådan som sälama älskade den, klädde sig Kristian den andre i sin hvita * drägt, tog snöglasögonen på sig, och efter att hafva tagit afsked af sin hustru gaf han sig ut på jagt. Han lofvade att vara igen innan det skymde. Det var en lyckosam dag. Sälarna voro så inbegripna i att med sina långa tänder rufsa hvarandra i ryggen, att plumsa in mellan de simmande isbitarna och afkyla sina glödande erotiska vårkänslor, att de alls icke hade ett öga för den lurande fienden. Kristian hade redan fält tre eller fyra af de feta oformliga djuren, då han plötsligt märkte, att han med knapp nöd skulle hinna hem till solnedgången. Oförtöfvadt började han att längs den blöta isen släpa sitt byte hemåt. Det gick ett stygn genom hans själ, när han tänkte på sin Marja, han visste huru ogärna hon såg dessa jagter, huru rädd hon var för den förrädiska vårisen. En obe-skriflig oro bemäktigade sig honom. Det mörknade alt mer och mer, Kristian drog på sin tunga börda alt hvad han förmådde, men ännu var han långt från hemmet. Väl såg han pertblosset, som glimmade och lyste genom de små rutorna i lotskojan, men mellan den och honom låg snöfältet väl en par verst. Hans oro blef till sist så stor, att han kastade sitt byte ifrån sig och började springa mot hemmei. Ju mer han sjelf gaf vika för sin oro, desto större blef dess välde öfver honom. Nu hörde han Ransi, gårdshunden, skälla, han kände det som om han hört en väns röst, nu glimmade icke ljuset i fönstret mer, det lyste som en fyrbåk med stadigt sken öfver den smuts-gråa marken, ändtligen nådde han andfådd sin faders hus, han ryckte upp dörren och frågade oroligt efter Marja. —

Hvar har du dröjt så länge? Hon har gått ut på isen för att söka dig, hon tog skidorna med sig, svarade den gamle.

Barmhertige Gud! skrek han, hvar äro mina skidor, far, far, det töar vid nordanvind, kom för himlens skull, hjälp mig att söka rätt på henne. Du vet hvad det vill säga, tö med nordan.

Ni springer efter hvarandra som barn leka kurra gömma, jag är för gammal att vara med i den leken, gå själf, hon är nog icke långt borta, hon gick åt abborgrundet.

Kristian den andre hade aldrig varit qvick i sina rörslser, men nu blef han det. Skidorna, Ransi, ett rep och en båtshake hade han tagit med sig i hast, och med pilens snabbhet flög han fram på det tunna snötäcket. Det töade alt mer och mer, stora våta flingor lade sig lysande hvita på hans kläder och smulto plötsligt bort i smutsigt vatten, mörkret var olidligt, det var icke den svarta höst- eller vinternatten,nej, en sådan blygrå natt, fuktig och våt, salarna greto som små barn därborta vid isvallen, vågorna slogo i korta, tunga, dofva slag mot det bräckliga isgolfvet under honom, men hvad som mest skrämde honom, var att nordanvinden tog till alt mer och mer. Nu måste han dock snart vara vid

v

abborgrundet. Ja där var han, men där, på det ställe där han för några timmar sedan sjelf vandrat gapade nu hafvet, en svart, färglös afgrund som stod så hemsk och oförmedlad mot det hvita snötäcket. — Måhända hon ännu finnes i närheten! Och med hela styrkan af sin stämma ropade han öfver vågarnas brus och nordanvindens tjut:

Marja, Marja!

Det lät från fjärian som ett eko som en hälsning från andra sidan grafven, ett: Kristian, Kristian, farväl, vi ses väl åter!

Det var en sådan ljufhet, en sådan mildhet i detta Kristian, Kristian, farväl, — det kunde icke vara annat än ett kort afsked. Hon kommer nog åter snart, ochhan satte sig ned på randen af isen, de svarta vågorna lyfte som gapande odjur sina hufvuden upp öfver isvallen, men han endast log. Vi ses nog åter, sade han så förtröstansfullt, så lugnt, och den mörka vinternatten ljusnade vid dessa ord, där sprungo som stjärnor upp ur det svarta vattnet, och hvarje våg lyste som eld. Det var så ljust, så högtidligt som om julmorgonen i Herrans hus, och nordanvinden sjöng så förtröstansfullt: Kristian, vi ses väl åter, vi ses väl åter! Det var en ljuflig sång, hans trötta hufvud föll mot bröstet, och han slumrade in, ej i sömnen, ej i döden, men i ett vanvett stilla och under-gifvet som han sjelf.

När den gamle Kristian morgonen därpå, gick ut på sin förstuguqvist, skuggade han med handen öfver ögonen och spanade längs synranden ut öfver det blånande snötäcket, öfver den gnistrande isvall vågorna stapplat upp och som nu i morgonsolens sken lyste som diamanter mot den mörkblå isfria rännan i hafvet. Skarpsynt som den, hvilken städse har en vid horisont attöfverskåda, upptäckte han snart nog sin son Kristian längst ute vid isvallen.

Det var en tung börda för den gamle att föra den stelfrusna och dödströtta sonen hem, en tung börda, ty alt hat, all bitterhet från de förflutna åren tryckte på hans själ; en tung börda, ty nu kom det öfver honom med makt huru han år ut och år in behandlat den vackra Marja. Det hjälpte ej att han i minnet återkallade sina lidna oförrätter, den gamla historien om donationen, hans stolta, oböjliga sinne måste falla till föga.

Och när vårregn, sol och sunnan smälte snö och is och återgaf böljan dess frihet, så smalt ock hatets is hos lots Kristian, och efter långa år af vinterköld spirade där en vår i gubbens barm, och han blef en öm vårdare för sin olycklige son och sitt lilla barnbarn.

IV.

VID GRÄNSEN.

Vid gränsen.

En septemberdag, då solvärmen förgäfves bjöd till att öfvertyga mig om att hösten ännu ej var inne, dref jag längst borta i Östra Finland. Solen gjorde sitt bästa, göt öfver tallarnas kronor ett varmt, gult sken och lät barken på de raka stammarna lysai tegelrödt, men förgäfves. Kylan hade redan bitit sig fast i jorden. Den låg på lur öfveralt, dit solens strålar ej direkt trängde in, än i skyddet af ett väldigt rullstens-block, än i skuggan af en ravin: och det behöfdes blott ett moln, som för några flygtiga minuter dolde solskifvan, dämpande dess lyskraft, och se, lömskt kröp kylan fram ur sina gömslen och lät känna att sommarens saga snart var slut. Jag tog ut stegen för att hinna undan aftonkylan. Min väg förde mig ned mot en bäck; öfver bäcken var slagen en bro, hvars halfva lock var förfallet, medan den andra hälften var i godt stånd, halfva räcket var ruttet, resten prydligt målad i rödfärg. Landsvägen, som norr om bron var hård som en chaussé, var söder om den gropig, utan diken och djupt inskuren af rännilar. Jag stod vid gränsen af mitt fädernesland: ett steg till, och jag var i Ryssland. Jag följde den imaginära linie åt, som öfver bäckens böljor och mellan furornas stammar delade den djupa, tysta skogen mellan tvänne folk, och visst tyckte jag att näckrosen var hvitare,att ormbunken var mera praktfull, att solen sken varmare öfver tallarnas kronor norr om. denna osynliga linie än därborta i det främmande landet. Kom hit du, som förkättrar den urgamla västerländska bildningen i vårt land, du som predikar om ljuset från österlanden: se denna näjd, är det icke samma sandmassa, samma skog, samma magra svedar norr och söder om det geometriska begrepp, denna osynliga linie, som ringlar fram genom ljungen, ännu mer, det är samma folk, som bor på hvar sin sida om gränsen, samma språk där talas, samma tro, som besjälar det, och dock, hvem hälst som kommer hit, icke behöfver han se den svart-hvit-gula tullbommen för att veta att han söder om den är i ett annat land.

♦ *

*

Då i den första finska by jag påträffade ej fans något gästgifveri, gick jag, efter att ha parlamenterat med en rysk tulltjänsteman, öfver gränsen till närmaste „hartscheu-naw, det är härberge, rättare krog. Tvännesmutsiga rum innanför hvarandra utgjorde hela lägenheten, och i båda herskade en gemen lukt af tobak, smorläder och sprit. Längst borta i skänkrummet tronade en gudabild öfver en hylla med såpgröna vinflaskor. Krogen hölls af en finsk finne, en plussig fet karelare. De stränga lagarna mot bränvinet, som på senare tiden tillämpats i vårt land, ha vid gränsen framkallat egendomliga förhållanden. Ett stenkast därifrån flöda nämligen bränvinsströmmarna utan häjd. Hit vallfärdar folk från hela om-näjden. Det bränvin man icke vågar luren-dreja in, det dricker man upp. Från orter fyrtio å femtio verst från gränsen kommer folk hit med både häst och kärra och stapplar ofta hem till fots, sedan både ök och åkdon drunknat i bränvinsfloden. När klockan slagit tio, föstes gästerna ut, rummet vädrades, halm breddes på tvänne bord, en fäll apterades till dyna; det var min sofplats, ty jag kunde ej förmå mig att intaga värdens fållbänk. Jag bjöd min värd godnatt, men kunde icke underlåta att i förbigående säga åt honom:Huru kan ni, en gammal välbärgad man, idka en handtering, som störtar hundrade af edra egna landsmän i förderfvet.

— Hm, hm, sade Israel Wanhala, så hette han, därom vore mycket att säga. Har ni hört om Luostasaari donationsgods, om dess forna herrar, den Scheumanska slägten? Nej! Vill ni höra om den saken, herre, så får ni svar på frågan, huru jag blef krögare.

Och utan att invänta mitt medgifvande, satte sig den gamle ned på en bräcklig stol och började sin berättelse. Det enda talgljuset i rummet belyste hans fårade, kloka, men hårda anlete, som omslöts af ett kort krusigt skägg; till fond hade han ett stycke af den trasiga, rökblå tapeten och ett förskräckligt porträtt af Hans Majestät. Där han satt i sin långa mörka rock, skuren efter landsens sed, med de feta fingrarna tummande om sin pipa, var sextioåringen en fullt typisk bild af sin om-näjds befolkning. Jag kan icke lägga mina ord så vältaligt, så enkelt och naturligt som en karelsk bonde; jag måste derför på98 VID GRÄNSEN.

'%-1'

mitt sätt berätta huru gamle Israel blef krögare.

* *

#

Han hette Scheuman, var egentligen tysk från Estland, af låg börd, en arbetsam grof-huggäre, men hård och grym. Om den sandblandade jordmånen å det donations-gods, som himlen vete på hvilka vägar kommit i hans händer, icke gaf någon synnerlig lön för hans möda och arbetsamhet, lämnade däremot donationsböndernas belägenhet ett osökt tillfälle att utbilda hans tvänne andra här ofvan nämda egenskaper. I synnerhet förbittrades hans sinne, sedan hans hustru, af en finsk tjänstemannaslägt, bäddats ned i den sista hvilan och hans tvänne söner, utan att ha slutat sin kurs, sändts hem från en rysk junkarskola. Otaliga voro slitningarna mellan honom och hans underhafvande, rättegångar, ja till och med slagsmål förekommo understundom. Bönderna egde sin jord sedan urminnes tider som fädernearf, och med otrolig seghet underkastade de sig alla möjliga lidandenhällre än de, såsom Scheuman det önskade, uppgjorde arrendekontrakt med donations-herren.

Denne var villig att dela den gemensamma jorden i olika lotter och. att för en billig afgift arrendera bort den åt familjefäderna i byn, men bönderna nekade enstän-digt. De resonnerade som så: vi vilja ej arrendera livad som obestridligen tillhör oss. Ett arrendekontrakt kan brytas och uppsägas, och då gäller det att gå från gård och grund.

Det var egentligen Israel Wanhala, i sin ungdom en rask, envis karelare, utrustad med en stor portion af hvad man kallar bondförstånd, som bildade kärnan i motståndet.

Han styrkte de vacklande, förde byns talan och tog med bred rygg och lugn själ emot både ovett och smicker af feodalherren och hans söner, räfungama, som de be-nämdes för sitt långa röda hår. Den dolska striden mellan öfver och underklass fördes på lif och död. Om elden en stormig höstnatt kom lös i fårfållan och brändevinterfodret och den ulliga hjorden, nog visste Scheuman och hans räfungar att det icke var ett olycksfall, utan att elden anlagts. Om räfungarna en månljus höstnatt i smyg fälde en älgoxe, som betade i videdungen, alltid fick länsmannen veta det, och alltid fans någon af godsets underhaf-vande, som kunde vittna i målet. Å andra sidan, om Israel Wanhalas råg hvitnade till skörd eller om vårsolen ljummat upp jorden, så att den just var lämplig att taga emot kornsådden, just då behöfde godsherren hans hästar och hans armar; och för donationsbonden gälde lagen; först herrn, och sedan du själf.

Där fans emellertid en mäktig medhjälpare på feodalherrens sida, som till slut i den ojämna striden skulle ha totalt krossat bondepartiet, och det var bränvinspan-,nan. Man lefde ännu i husbehofsbrännin-gens gyllene tider, men just då kampen var som bittrast, kom hjälpen; det var den nya bränvinsförfattningen. Scheuman måste förnagla sina pannor, bränvinet blef kontraband, och den ström, som bragt donations-herren guld och „Israels“ folk elände, blef dämd. Striden, som redan såg ut att blifva en seger för feodalväldet, blef nu oafgjord. Den hade måhända stått och vägt ännu en mansålder, om icke en fullkomligt opåräknad omständighet kommit emellan och länkat striden in på andra banor. Det var naturligtvis en vacker flicka, Wanhalas dotter Leena.

En het sommardag voro räfungarna ute på myren för att jaga beckasiner. På myren vandrade Leena och plockade hjortron. Hon hade skörtat upp kjortel och lintyg, så att de hvita vadorna lyste mellan rosmarinens bruna stjelkar, halsduken hade glidit ned på axlarna och blottade en rund hals och en hvit nacke. I från den dagen lemnade räfungarna beckasiner och älgar i fred: de spände efter fader Israels gyllene höna.

Nu tog Israels tålamod slut, desto mera som han tyckte sig märka att hans vackra höna icke fann räfungarnas besök oangenäma. Han uppgaf striden och sålde till sina likars harm och bedröfvelse sitt gods. Han tog sitt enda barn, sin Leena, med sigoch flyttade öfver gränsen, hyrde en stuga närmast tullbommen och satte upp en enrisbuske vid dörren: det var skylten för en krog. Israel hade varit bister och dyster hela denna tid, och man hade icke sett honom förnöjd förr än en vacker höstdag, då räfungarna kommo ridande i galopp till krogen. Ett elakt löje lyste öfver hans sluga anlete; det såg ut som om han väntat på dem. När räfungarna kommo in i den lilla, smutsiga krogsalen och med sina ridspön slogo dammet från de blanka hög-skaftade stöflama, stod Lena i sin skönaste fägring bakom disken mot en fond af gröna finkelflaskor och eldröda papyrossbundtar. Öl, rom och bränvin togs fram; glädjen blef allt mer och mer högljudd. Räfungar-nas breda anleten lyste i karmosin, och deras tjocka läppar spändes ut af skrattet. Leena tycktes de båda unga männen allt skönare, men fader AVanhala, så sorglös han än föreföll, höll skarp utkik, och när räfungarna blefvo alt för närgångna, skickade han sin gyllene höna till grannas. Från denna dag blef där ett lif i krogen. Bäf-ungarna drogo med sig alla odugliga landt-junkare, alla näjdens Taugenichts, och afton efter afton kom gamle Scheuman förbittrad till krogen för att söka sina söner, som

han städse fann mer eller mindre druckna.

När den gamle feodalherrn och bonden möttes, växlade de hotfulla blickar och [-hotfulla-] {+hot- fulla+} åtbörder, men nu log segern mot

Wanhala. Bränvinet, som han köpt i ru-bel och kopek, som han blandat upp med vatten, sålde han för mark och penni.

Redan därigenom hade hans kassakista blifvit betydligt tung. Ju strängare brän-vinsförordningarne tillämpades i Finland, desto större blef pilgrimsskaran i Israels krog.

Det var en kall vinterafton. Räfun-garna sutto med kort och rom i det inre krogrummet. De hade varit ovanligt nyktra och betänksamma i afton, ja till och med lugna. Då det led mot natten, kom gamle Scheuman för att, som så ofta förut, föra dem hem. Insvept i sin vargskinnspels, var han bister att skåda. Israel Wan-hala mötte honom i den trånga förstugan,de bytte knappast ett ord, det var som om eld och krut kommit tillsammans. Många års hat brast plötsligt ut i ljusan låga. Den tyske vargen högg ett tag i den finske björnen, och där kämpades i den mörka förstugan en kort, men het strid. Vargen rullade ned från trappan och lomade af hem. Men medan striden kämpades ut mellan björn och varg, hade den ena räfungen brutit sig in i fader Wanhalas hönsbur, och nu var hans lilla gyllne fågel borta. Brodern satt tyst med hakan lutad mot handen och blickade dystert framför sig. Han såg huru röken ringlade upp ur pipan.

Han tyckte sig genom de fantastiska blåa rökmolnen se ett vinterligt landskap: stjärnhimmeln gnistrade, norrskenet flammade, snön knarrade, blåbleka skuggor föllo öfver skogsstigen, och mellan de snöhölj da granames stammar ilade- i vild flykt en räfunge, som stulit en liten hvit höna. Nu tog skogen slut; där bakom var en vid horisont öfver frusen sjö, och der längst borta i köld och snö, i vinternattens mörker försvann den sista skymten af den röda räf-ven och hans byte. Nordanvinden svepte kall öfver sjön, och den qvarblifna räfun-gen frös ända till hjärtroten; den hade försvunnit, hans korta dröm om kärlekslycka. Han drog en tung suck, skakade askan ur pipan och steg upp för att gå.

I det samma kom Wanhala in. Han såg sig omkring efter sin jänta; hon var borta. Ursinnig af vrede och smärta, högg han ett tag öfver räfungens nacke och i nästa minut låg denne sprattlande i snödrifvan. Men Israel gick in i krogen, slog dörren igen, sjönk ned öfver disken, där så mången fyllbult kroknat, och tårar, bittra som malörts - bränvin, runno ur hans rödsprängda ögon.

Men räfungen steg upp, skakade snön ifrån sig och började långsamt vandra mot hemmet. Vid tullbommen snafvade han öfver något tungt och mörkt, som låg på vägen. Det var en människa. Folk skyndade till från alla håll. En qvinna kom springande öfver gården med en flammande perta. Hon lyste öfver det bleka ansigtet; det var den gamle tyske vargen; där låg han rakt under tullbommen, en blodströmfrån munnen hade färgat snön under honom röd. Han var död. Det blef icke ens rättslig undersökning om dödsorsaken. Den finske häradshöfdingen resolverade att gods-egaren Karl Scheuman blifvit funnen död inom kejsardömet Ryssland; den ryske sta-rosten i gränsbyn svor vid alla sina helgon, att finska infödingen, välborne Karl Karlo-vitsch, legat stendöd inom storfurstendömet Finland.

Så slutade den bittra striden mellan herrn till Luostosaari donationsgods och hans underhafvande. Scheumans räfungar voro ruinerade, och egendomen köptes af finska statsverket. Bönderna voro ruinerade äfven de, de flesta bland dem hade fastnat i det stora spindelnätet S:t Petersburg; de förde där en eländig tillvaro såsom formän och isVoschikar. Israel Wanhala, som under andra förhållanden blifvit en prydnad för sitt stånd, satt der framför mig, gammal och öfvergifven, bruteji, röd och plussig. Och jorden, denna dyra finska fosterjord, den låg torr, vanvårdad och utsugen. Mer än en ny generation skall komma ochgå, innan den åter hämtat kraft till nya skördar.

***

Värden hade slutat sin berättelse. Talgljuset hade brunnit ut och flämtade i ljusstaken. Han stoppade sin breda tumme i ljusstakspipen och strök af den mot stöfvelskaftet. God natt, sade han, och inom kort låg han i sin fållbänk och snarkade.

V.

OCKSÅ EN ARISTOKRAT.

Också en aristokrat.

Gamle Tobias Savolainen var död, men där var ingen som sörjde honom. Sanningen att säga så hade just ingen häller skäl att sörja honom. Han hade varit en sträng husbonde, som ända till det sista tog ut krafterna hos den, som varit i hans tjänst. Sina fordringar hade han sökt ut utan barmhertighet, han tog aldrig hänsyn, gaf aldrig anstånd. Nu låg han där nere i sjöboden, styf och stel, döden hade slappat af de stränga dragen kring munnen, men valkarna öfver ögonen voro lika bistra som någonsin i lifvet, och det var väl därföre som gårdsfolket ännu, hvarje gång de skullened till stranden, gjorde en lång omväg kring sjöboden. Han låg i den med kim-rök och ny mjölk målade kistan i hvita underkläder och gula högskaftade stöflar; händerna, de valkiga händerna, som hållit plogbillen styft i fåran på mången stenig sved, voro nu hårdt knäpta kring en gammal psalmbok. Höstvinden, som drog mellan de glest timrade bjälkarna i sjöboden, lekte med hans långa grå hår, benadt midt i pannan och kammadt nedåt axlarna.

Tobias hade haft ett stormigt lif att genomkämpa, han hade försökt både ett och annat här i verlden, innan lyckan började att le mot honom. Som barn hade han af sveltåren drifvits från sitt hem i Savolaks, och han var redan femtio år, innan han kom under eget tak, men sedan han engång kommit in på lyckostigen, hade det nyckfulla ödet beslutat att öfverösa honom med sina gåfvor; han blef väl gift, blef fader till tvänne duktiga pojkar, men framgång på framgång under tjugo år hade förhärdat hans hjärta, och när två år innan hans död olyckan steg in i hans hus, lät honom se hustruoch barn dö i en koppepidemi, gjorde han som gamle Job, han förbannade sin födelsestund, hans hjärta blef flint a, hans sinne oböjligt, och när han omsider satnlades till sina fäder, drog hans omgifning ett andetag af lättnad, ja belåtenhet. Men den som var mest belåten var hans broder Matti, en långsam tystlåten och envis savolaksare, som bland de lifliga pratsamma karelarna passade som man säger, „såsom flugor i surkål“. Jämte sin dotter Anna Liisa hade han utsvulten kommit från sitt rökiga tjäll i Savolaks, det var väl för en fjorton dagar, tre veckor sedan. Därborta hade han som backstugusittare och daglönare fört en eländig tillvaro. G-enom att anstränga hvarje nerv, hvarje muskel, hade han hållit sig och sin dotter vid lifvets nödtorft, nu var han kommen till Egyptens köttgrytor, han var arfvingen till Tobias gods och gård. Tobias var utflugen ur fädernehemmet, innan Matti såg dagens ljus, Matti behöfde nu således icke ens ikläda sig den sedvanliga dj^stra begrafningsminen. Belåten och mysande stod han der med en evigt brin-nande pipsnugga i den ena neddragna mungipan, medan doften af palduri eller vinterski (virginisk tobak) som ur en brinnande mosse hvirflade i luften ur den andra mungipan. Då och då tog han ett säkert tag i piphufvudet, fylde på med tupanta-kaisia och passade under tiden på att med säkerhet och styrka spotta omkring sig.

Nå grannar, sade Matti, utan att taga pipan ur munnen, hvar äro spik och hammare nu, kanske vi gå och spika igen locket och ge oss af till kyrkogården!

Med ett spefullt löje öfver Mattis brist på takt, ty arfvingen bör aldrig vid en be-grafning skynda på eller mana till uppbrott, tvärtom skall han med psalmsång och mat uppehålla gästerna i det längsta, reste sig nu enhvar, gästerna tömde en piiska-ryypy (färdknäpp), som serverades med sockerbitar, drogo till sina gördlar, skörtade upp den långa karelska rocken, och med hatten i hand gick skaran ned till sjöboden. Kistlocket stacks från vänstra sidan under likkistan, drogs fram under den högra, och nu först spikades det på, det skulle geden döda ro. Kistan lyftades upp i en fyr-hjulig karelsk kärra, kusken satte sig på kistan och bredvid honom en i orten vida bekant psalmsångare, som, då liket fördes ur gården, med högljudd och darrande stämma sjöng en psalm. Så snart man nalkades en by, ett torp, en människobostad, tog sångaren upp en vers af psalmen — däri-mellan hvilade han. Efter likkärran följde Matti och Anna Liisa samt ett långt tåg inbjudne, som i långsam färd följde väl-förståndige bonden Tobias Savolainen till hans sista hvilorum. Efter jordfästningen begaf sig hela skaran igen till begrafnings-gården, nu i vildaste fart. Ett uppehåll gjordes på en mo, där stod vid en korsväg en gammal väldig fura. Med sina tjocka vridna rötter grep den vidt omkring sig fast i den ljungbevuxna marken. Stammen reste sig ärrig och mossbelupen samt uppbar en ståtlig krona. Tallen var en haltian-mänty, den såg ut som ett heraldiskt stamträd, ty dess bark var betäckt med otaliga röda, blå, gula och svarta brädlappar omkring sex tum i qvadrat, med därå inristadeinitialer. En ung man klättrade upp i furan och fastspikade å denna en bjärtblå liten tafla med den aflidnes bomärke, dödsår oeh dag angifna — för att vålnaden, i fall den icke fann ro i sin graf, skulle vid åsynen af dödstaflan veta huru den hade det, vända åter till sin tysta bostad och icke oroa de lyckliga arfvingarna.

Efter denna sista gärd åt den döde bar det af till Matti Savolainens arfvegods, och nu blef där ett kalasande så att den döde, om han haft något medvetande därom sä-"kert vändt sig i sin graf. Ärtsoppa, hirsgryns-gröt, hvetebröd och bränvin utgjorde hufvud-anrättningarna. Männen sutto till bords, qvinnorna, som besörjde uppassningen, höggo för sig här och hvar ett stycke och åto på stående fot hvad de hade närmast till hands.

Yiborgsbon är i allmänhet nykter, men vid ett tillfälle sådant som detta måste man naturligtvis taga sig till bästa, isynnerhet ansåg sig arftagaren berättigad dertill. Han hade fått sig ett par glas s. k. bondrom, och det hade satt kurage i honom, så atthan mellan paldurihvirflarna gång på gång eruptivt framslungade den ovedersägliga sanningen „mutta Savolainen ei ole pässia.

Med detta „ei ole pässiu och den kära pipan mellan tänderna somnade han bort på bänken invid ugnen. När han sent omsider vaknade, var stugan tom, gästerna hade farit för längesedan. Aftonen hade fallit på, läderlapparna fladdrade och nattskäran flög på sina mjuka vingar i oroliga våg-linier längs marken. Septembermånen stod öfver aldungen och lyste klart in genom den öppna dörren i förstugan i Mattis hus. Månljuset flyttade sig i en stor rektangel framåt längs det bräckliga golfvet, belyste en djupt insomnad gäst, som tung af väl-fängnaden slumrat bort i ett höm, flyttade sig ett stycke och lyste på katten, som med spända öron och lyftad tass i andlös väntan stirrade i ett råtthål, men när månskenet hunnit längst in i motsatta vrån, då lyste den upp med fördubblad glans, ty der sutto på en kubbe Anna Liisa och drängen Johan och bytte ut kyssar och löften för lifvet och drömde sina vårliga drömmar omhem och härd, om sijiå feta, kraflande barnungar och en ladugård full af brokig afvel. Tyvärr var det icke månen ensam, som såg dessa röda flammor, som kommo och gingo på Anna Liisas kinder, icke månen ensam som lyssnade till det hviskande samtalet. Matti Savolainen stod bister och yrvaken i stugudörren och följde med oblida blickar de unga tu.

Matti hade hela sitt lif trälat som dag-

t

lönare, hvem skulle ha trott att der fans ett grand af högfärd hos denne ödmjuke fattige man. Fyra dagar hado förflutit sedan hans broders död, ännu för fyra dagar sedan hade han lefvat på sin broders gåfvor. Högfärden hade som ett litet förtorkat frö legat i hans inre, det hade legat som på hälleberg. Nu med ens hade der tillkommit allt som behöfdes, för att det skulle gro, medgångens vindar hade fört fröet i lämpligare jord, lyckodagarnas solsken hade värmt det, bränvinet fuktat det och på fyra dagar hade det grott och vuxit till ett härligt träd. Matti var nu en jordägande aristokrat, som bodde på egen grund iegen gård — och en sådan man skulle gifta bort sin dotter med en dräng, en daglönare — aldrig. — Månljusrektangeln hade knapnast hunnit ut ur förstugan och bredt sig ut på den svarta stuguväggen, innan dräng. Johan kom ut med fart, och stugudörren slogs till efter honom. Det var för alltid slut med Anna Liisas lyckliga vårdrömmar.

VI.

GAMMELFAR.

Gammelfar.

Två verst qvar till närmaste gästgifveri, himlen var mörk, regnet föll ned i strömmar, ljungeldarna lyste upp horisonten, och värst af allt, sprinten på det ena framhjulet hölls på sin plats, endast i fall skjutspojken höll sin stöfvel öfver den. Under sådana omständigheter var det gifvet, att resan icke var angenäm, i synnerhet om man betänker att jag färdats femtio verst under dagens lopp. Jag vände mig därför till hållkarlen.

Hör nu skjutspojke, här återstår intet annat än att söka nattlogis i närmaste gård, känner du något.Det kände han, och innan kort «kakade vi af på en utomordentligt dålig väg till en enstaka gård, hvars taggiga takås stod som en silhuett mot den grådaskiga himlen. Det förvånade mig att se ljus lysa genom de små delvis trasiga fönstren, ty bönder och sjömän, som stå i närmare, innerligare förening med naturen, äro också vida mera än personer af annan samhällsklass utsatta för invärkan af naturens växlingar och dess krafter. Hvem kan sofva som vår finska bonde under vintem, men detta är endast en akt af reaktion, ty om sommaren njuter han knappast någon hvila, och arbetar som ingen annan. Han lägger sig med solen, med solen stiger han upp, såvida han icke dansar, beger sig på jagt eller fiske under de korta timmar den nordiska natten varar. Men inträffar det under hans vakna period en regndiger, mörk dag, som nu var fallet, är han genast lika sömnig som i vintertid. Jag väntade mig med kännedom häraf, att denna mörka sensommarafton finna gårdsfolket i djupaste slummer, men fann då jag steg in i den rym-liga stugan husfadren, hans hustru och en sextonårig son sittande vid skenet af en sömnig talgdank kring ett bord.

God qväll godt folk, får en våt och uttröttad resande rum här öfver natten, hälsade jag.

Husbonden steg upp högtidligt och pekade bort mot en vrå af rummet. Nu först såg jag att borta i vrån låg på sin bädd en gammal man, han låg på sitt yttersta. Det långa hvita håret låg i oordning, bröstet flämtade och arbetade, hvart andetag hördes i hela stugan och sqvallrade om den möda det kostade den döende att kämpa om lifvet.

Det är min fader, sade bonden hviskande då jag frågande blickade mot bädden, han är öfver åttio år. Prosten for just härifrån, han har skriftat; nu återstår för honom intet annat än att dö.

Hvad lider han af, har ni talat med läkaren ?

Han lider af år herre, inföll bondens hustru, en sympatisk qvinna om fyrtio år, vi ville nog skicka efter doktorn, men farsgub-ben blef så ond, ni skulle ha sett bara, han är så häftig och het. Kantänka, sade han, en åttio års gubbe, hvad kan doktorn göra åt en sådan en, min tid är ute jag måste dö, sade han; och fastän han aldrig förr varit sjuk — han högg ved ännu Walborgsdagen och skötte om sig själf och om tobaken bakom stallsknuten hela sommaren om — så går han häromdagen och lägger sig ned, och där ligger han nu gubbstackaren på sitt yttersta, Herre Je hvem skulle ha trott det för en vecka sedan, men så ,är det, fortsatte värdinnan suckande, „det kan om aftonen annorlunda vara än det om «morgonen varit hafver".

I sådant fall måste jag söka nattläger på annat håll, go' vänner, kan ni säga mig hvar?

Men ovädret är i tilltagande, fortsatte värdinnan hviskande, Herre Jesus en sådan blixt och skrällen sedan, hela stugan skakar. Inte kan herrn fara ut i natt. Stig in i stugan på andra sidan förstugan, där kan ni få rum. Ohyra fins där inte häller,och torr halm ha vi äfven flyttat dit, ifall gubben skulle ha dött i.natt-----------

Katri, kallade den döende med en ovanligt hög ehuru darrande stämma, alla ryckte till, och värdinnan gick skyndsamt till sin svärfar, bjöd honom kallt kaffe ur en sprucken blå porslinskopp och ordnade om hans hufvudgärd.

Katri, sade den gamle med möda uttalande hvarje ord, om det klarnar i dagbräckningen — så — så måste ni alla bärga hafren — hör ni alla — alla.

Ja kära far var utan bekymmer, nog blir hafren bärgad.

Det blef tyst, den gamle tycktes falla i slummer eller vanmakt, måhända var det döden.

Jag gick in till sommarstugan, hvilken, som bruket är i denna del af östra Finland var inredd på andra sidan om den kalla förstugan, klädde af mig och lade mig på den halm, som burits in för den väntade döde.

Mörkret, ensamheten, min sofplats, dödens omedelbara närhet och skenet af deblå ljungeldarne, som tidtals lyste upp hvarenda skrymsla i det stora rummet, de väldiga åskknallarna, alt bidrog att hålla mig i ett tillstånd, som, så trött jag än var, dock ej tillät sömnen att sluta till mina ögon. Ett oändligt tåg af onyttiga, orediga tankar kommo och gingo, kommo och gingo igen, som i ett pater-noster-värk, enformigt, envist och skoflade upp ur längst förgätna tilldragelser det ena minnet mera plågsamt än det andra. Det var icke möjligt att stanna maskinen. I den stora spi-seln flammade några glödande kol till, för hvarje gång vinden därute hväsande for in i skorstenen. Det tycktes mig som om jag i de flämtande kolen sett en bild af det lif, som i rummet bredvid höll på att förrinna. Psalmistens ord „människans lif varar högst sextio till åttio år, och när det som bäst varit hafver, hafver det arbete och möda varit" löpte genom mitt minne. Till slut somnade jag in i en tung sömn utan vederqvickelse och störd af drömmar. Jag tyckte att den döde kom till mig och bad mig lämna halmbädden, den var inflyttadför hans räkning, men en okänd makt hindrade mig från att lämna bädden, och den döde blef alt mera enträgen, han bad han trängde på, ja jag tyckte att han högljudt tvistade om plats i den usla halmbädden. I detsamma vaknade jag badande i svett, men glad att ha sluppit den enträgne gamle. Solen, som icke synts på en vecka, lyste mig rakt i ögonen och förkunnade en härlig höstdag. Borta vid spiseln stod bonden och hans familj, de sågo alla bekymrade ut.

Om Gud ändå tagit honom i natt! sade hustrun.

Ja, ja, men, vår herre har velat annorlunda. Inte kan man lämna gubben der ensam, och inte kan man lämna hafveråkern häller. Hör på du Pavel, om du skulle bli hos gubbstackarn.

Nej, jag blir inte, svarade Pavel häftigt, med gråten i halsen, om han dör under tiden så, så — nej, jag blir inte — —

Nu lämnade värdsfolket rummet, jag steg upp, klädde mig och tänkte med bitterhet på dessa otacksamma varelser, somnu tvistade om hvem som skulle bli qvar hos den gamle, hos fadren för att lämna honom den sista kärleksfulla vården, sluta till hans trötta ögon. Sedan jag klädt mig, steg jag varsamt in genom dörren. Familjens medlemmar stodo fullt utrustade för att på några dagar lämna hemmet. Näfver-renseln, mjölkflaskan, yxan och skärorna, intet saknades.

Ämnar ni lämna gubben ensam under några dagars tid, frågade jag, utan att erhålla något svar. Med den hos herremanna-klassen själftagna rätten att blanda sig i allmogens angelägenheter, tilläde jag, upprörd öfver så mycken likgiltighet:

men det är ju hjärtlöst, huru kan ni lämna er egen fader att dö, ensam som en hund, skaffa åtminstone en främmande människa, som blir här och ser om honom.

Jag måtte ha sagt dessa ord med högre stämma än meningen var, eller ock voro den gamles hörselnerver i hög grad spända och känsliga, ty nu hördes från bädden ett darrande:Behöfs inte, kostar bara — onödigt — dör snart.

Värdsfolket såg tveksamt ut; det var som om den döende gissat till deras tankar, med en sista ansträngning reste sig den gamle i bädden, stödjande sig på de darrande armarna. — Det kalla morgonljuset föll öfver det gula skrynkliga ansigtet, och det hårbevuxna häftigt arbetande bröstet. Han öppnade den insjunkna munnen för att tala, men intet ljud kora öfver de hoptorkade tunna läpparna, hakan endast darrade och klapprade. Ett drag ai vrede for som ett moln öfver det af otaliga rynkor fårade anletet, och med sin darrande hand pekade han mot dörren, i det han ändtligen med svårighet fram hväste ett „ulos“ (ut) härpå sjönk han åter i sin bädd.

Yi gingo genast ut i förstugan uppskakade och förskräckta. Utanför dörren lyssnade husmodren ännu ett ögonblick, men då intet hördes, gingo vi ut och började att spänna för hästen. Ingen yttrade under hela tiden ett ord. Tyst och sömnigsatt Pavel på förstuguqvisten och gnagde på en hålkaka, medan husbonden ledde fram hästen ur stallet och värdinnan packade matsäckar och don i den rymliga fyr-hjuliga kärra, som allmänt brukas i östra Finland.

När hästen var förspänd, satte vi oss alla upp i kärran och åkte tysta som på en begrafning. Omnäjden var dyster och ödslig. Vår väg förde öfver en bedröflig, sank mark. Det var tidig morgon, dim-, morna dansade öfver de fuktiga ställena på hvardera sidan om vägen. I de magra tallarna, hvilka växte där marken var torrast, lät den svarta hackspetten höra sitt metalklara, klagande läte. Krickän-derna, som samlats i stora skaror för den förestående höstflyttningen drogo långa blanka strimmor i de spegelklara vattenpussarna, medan de förskräckta af kärr-skramlet gömde sig i vattenklöfvern i den starr, rosmarin och vide, som växte mellan tufvorna.

Icke en människoboning syntes under hela vägen. När vi så småningomnalkades gästgifveriet, harskade värdinnan sig ett par gånger, drog på sin duk och sitt förkläde och sade omsider liksom urskuldande:

Gammelfar är så häftig, ser herrn, och så är det som så, att utåkrarna är vårt eget ställe, vi löste in dem i våras af kronan.

Nå, än gården, som vi lemnat hvems var den då?

Den var donationsherrns, vi äro donationsbönder, ännu en månad tillade hon i det hennes anlete ljusnade. Svärfar har alltid varit under herrar, han ville nog ha sitt eget han också, men fick det aldrig, far stackare; när vi nu löste oss till vårt, var han så mån om att det skulle skötas ordentligt — förstås.

Vi voro framme vid gästgifveriet. Jag tog afsked af mitt värdfolk, som for vidare.

Efter fyra dagar kom jag tillbaka samma väg, gubben var död, jag mötte begrafningsprocessionen.

VII.

KUISMA.

Kuisma.

För denna gång ville jag bedja mina läsare följa med till vårt fäderneslands östligaste gränsmarker, för att använda det kollektiva geografiska begrepp, som „våra vänner“, de slaviska publicisterna, på tal om Finland uppfunnit. Vi vilja färdas några dagsresor bortom den lilla, lifliga och pigga staden Sordavala hvilken det är att hoppas en dag kommer att lysa som en stjärna i Österlanden för denna undangömda, sköna trakt af vårt land. Vi hoppas det på den grund, att Sordavala är den yttersta utposten för det svensk-finska kulturarbetet. Härifrån skola de män utgå,som det tillhör att med fosterlandet återknyta näjder, där den finska sången och sagan engång möjligen haft sin vagga och nu har sin fristad; dem tillhör det att förena med vårt land vida områden och brödrastammar, som halft glidit ur modersfamnen, förgätna och försummade af syskonskaran.

* *

*

Du har lämnat de sista höjderna och kullarna (vaarat), och det är med en känsla af att något stort omätligt ligger framför dig, du färdas fram på denna ödsliga slätt, som bortom Onegas tillflöden bytes ut mot tundran, den omätliga tundran, som går öfver Ural och bortom kap Tscheluskin småningom klämmes ihop mellan Ishafvets strand och Nordasiens bärg längst borta vid Beh-ringssund. Vid en liten öfverfyld insjö med sanka men sandiga stränder, där björken och strandalen blöta sina stammar i det bruna kärrvattnet, ligger en by enstaka i ödemarken, 30 till 50 verst från närmaste grannar.Byn är af ett egendomligt yttre; den har icke samma karakter som öfriga byar i dessa socknar, dess befolkning är nämligen sedan det stora nödåret 1868 upp blandad med nordkarelare från Kuopio län.

En lös befolkning, som af hungersnöden tvangs att lämna sina forna bostäder och i kampen för det dagliga brödet här funnit magra svedar, fiskrika sjöar och en afunds-värd jagtmark. Det var gifvet att nykomlingarna icke sågos med blida ögon af dem, som af ålder här haft sin bostad.

Men äfven under tidernas lopp hindrades det nya och gamla elementet att smälta ihop och blifva ett. Det var utom känslan af afvoghet äfven språket och religionen, som utgjorde hindren. De gamla innebyggarna äro officielt greker till sin religion; deras språk är den egendomliga finska, som under namn af Aunuksen suomi talas i socknarna nordost om Ladoga. De nyinflyttade däremot äro lutheraner och deras språk Savo-karelsk finska.

De gamle, byns, socknens, landsdelens aristokrati voro jordegare, deras andliga lifhade utvecklats på grund af myter, sagor och sånger, lämnade i arf af en oöfver-skådlig skara förgångna generationer, ända bort till den tid då Kanteles strängar stämdes för första gången. Ödemarkens väldiga storhet hade påtryckt deras karaktär ett drog af vemod och storslagenhet, ensamheten hade gifvit dem den förtroendefulla naivitet och denna gästfrihet, så karakteristisk för öde bygders barn.

De nyinflyttade ha intet arf att bevara, deras fader hette nöd, de voro fostrade i brist. Utan materiela resurser, utan andlig vård har det rent finska elementet i dessa trakter sjunkit lägre och lägre ned och är nu renons alt.

Sådant är förhållandet, hvarhälst vi färdas fram i denna näjd, där tvänne kultur strömmar från östan och västan sammanstöta.

* #

*

Det var en kvaf sommareftermiddag. Solen brände så, att luften öfver kornfältet bakom pörtet tycktes dallra i hettan. Blind-stickare och brömsar voro de enda, som vågade sig ut i solbaddet. Men de gjorde det med besked, och att döma af deras muntra brum, brum, brum tycktes de befinna sig synnerligen väl, just i vinkeln mellan stugans och förstugans vägg, där solen brände som hetast och där värmen satt några gamla sura badstugukvastar i jäsning.

I skuggan af en förfallen förstugutrap-pas tak satt Katri, en kvinna om nitton eller tjugu år, som armodet, arbetet och ett snart förestående moderskap gåfvo ett förvissnadt och åldrigt utseende.. Framför henne satt en medelålders man. Hans håglösa drag hade af hettan fått ett tillskott af slapphet, som ingalunda gjorde honom vackrare. Katri höll i handen en A-B-C-bok och försökte att med tålamodet hos en moder inviga Leander Aholainen i läskunnighetens mysterier. Leander flyttade sitt grofva, styfva finger under hvarje stafvelse, och medan pipan hängde ur ena mungipan, mumlade han motvilligt fram stafvelse efter stafvelse.

Katris anlete lifvades hvarje gång hanlyckades gissa rätt, medan hennes trötta drag genast uttalade hopplöst missmod, så snart hennes åldrige lärjunge tog fel.

Så hade det fortgått en stund. Lean-der hade redan gäspat, tappat pipan och åter gäspat. Nu stucko solstrålarna in under förstuguqvistens tak, med solstrålarna kom hettan, med hettan brömsar och flugor. Bäst Leander läste, rökte och svettades, slog en närgången fluga ned på hans solbrända kind; gång på gång jagade han bort den, gång på gång slog fredstöraren åter ned, tills det lyckades den oförsynte att eftertryckligt stinga Leander. Rasande af otålighet slängde Leander boken ifrån sig ut på gärdet och svor på att, hända hvad som hända ville, han aldrig mera skulle öppna den förbannade boken. Presten finge underkänna honom huru många gånger som hälst, aldrig skulle han lära sig något, som i alla fall var absolut onyttigt för honom. Katri ryckte till, satte händerna för ansigtet och brast i gråt.

Leander rökte utan att låtsa om något. Hettan hade tagit till, den åsktyngda luftenkändes tjock och brännande, mörka moln skockade sig borta öfver träsket, och ett doft mullrande bådade oväder. Åskmolnen drogos också samman öfver Leanders panna. Hans blick mörknade och han såg förstulet på Katri.

Nu slog blixten ned därborta. ’ Fåglarna hade tystnat. Brömsar och flugor hade slutat sitt glada surr. Och alla dessa tusen onämnbara harmoniska ljud i naturen, som du icke kan undgå ett höra en vacker sommardag, vore du äfven i den djupaste ödemark, alla ha de förtonat, det är tyst, så tyst — naturen bidar och väntar. En tung suck från Katris kvalda bröst, en snyftning väcker Leander ur hans tankar. Förbittrad slår han näfven i trappan, så att de maskstungna plankorna hoppa. Håll inne med dina tårar! skrek han, det hjälper inte stort att gråta nu; i morgon, kanske i afton redan kommer presten och håller läsförhör, och du ser det själf, till dess hinner jag inte lära mig läsa.

Än jag stackare då, sade Katri mellan snyftningarna, huru skall det gå med mig?Du vet ju själf huru jag har det, om fjorton dagar, säga kvinnorna i byn, är jag moder, och om du inte till dess hunnit läsa dig fram för presten, så blir det hvar-

ken lysning eller bröllop af Leander

vred sig oroligt på bänken — du vet hvad man sen skall säga i byn om mig och barnet sen, ditt barn — Leander skrapade sig betänksamt bakom örat-----------------—

Och alt endast, fortsatte Katri, därför att du inte ids lära dig läsa. Om du åtminstone ville läsa budorden, så skulle pastorn

möjligen---------------

Tag hit katkesen då, röt Leander. Katri tog fram katkesen, och nu knaglade sig Leander med möda igenom budorden och „hvad är deta. De hade just hunnit till sjätte budet, då stora tunga regndroppar började falla ned. Björken på backen invid boden började att skälfva, och en dof sus-ning gick igenom dess krona. Lärarinnan och hennes elev skyndade sig in i stugan, Knapt hade de fått riktigt tag i den af-brutna lektionen, då ovädret brast löst med den länge tämda kraftens raseri. Rymdenmörknade, och i strömmar göt sig regnvattnet ned öfver pörtets bristfälliga tak. Blixtarna lyste upp skymningen, åskan dånade. Midt emellan tvänne åskskrällar hörde de ett åkdon i vild fart komma skramlande upp på gården.

Leander och Katri skyndade ut i förstugan för att se åt, hvem den kommande kunde vara. Det var pastorn, en lång gänglig figur, hvars lilla hökhufvud för tillfället oaktadt skvalregnet i ljuflig sömn kastades af och an mellan axlarna; skjutspojken, som dragit en rya öfver öronen, skakade regnvattnet från gig och sade skrattande med halfhög stämma: Leander kom och

hjälp pastorn ur kärran, det är så att han är----------drucken.

Drucken!

Ja just.

Pastorn vaknade.

Nå hvart har du fört mig, pojke? Han

såg sig omkring med slöa blickar----------------

Leander — nej, din lymmel, för mig till Ivanoff, till starostens hus. Tror du attjag vill ligga i Leanders smutsiga hybble. Hör du, för mig till Ivanoff!

Hör nu, herr pastorn, sade Katri undfallande, när blir det läsförhör? Läsförhör — ja det blir nog inte med det första, jag skall bort till — till — ja det gör detsamma. Då till och med hans skumma blickar skönjde Katris oroligt frågande anlete tilläde, han: nå, om tre veckor.

Hör du pojke, han vände sig till skjutspojken, kör mig till Ivanoff. — Och medan regnet föll och skjutspojken åter klef upp i sitt rankigai don, föll pastorn åter i den rättfärdiges slummer.

Regnet skvalade ned, kärran racklade med sin börda. Katri brast ut i bitter gråt, men Leander tog på sig sin gråa vadmalsrock, sin bästa hatt, och utan att bry sig om Katris gråt, slagregnet och åskknallarna vandrade han betänksamt ut och försvann bakom bodan, grå af ålder och nu svart i regnvädret som äriln i en ugn.

* * *

Ett par timmar hade förgått. Regnet hade upphört. Ännu en timme och svalan, som undan regnet gömt sig i sitt bo under takfoten, slank ut på lätta vingar och förklarade med sina glada jubelrop, att nu var ovädret slut. Mellan rifna skyar blickade den sjunkande solen fram, mygg och knott svärmade i solens strålar, som i sned riktning sköto ut mellan guldkantade moln och i små partier belyste en nyvaknad värld. Aftonvinden hade vaknat och strök med muntert prassel mellan alamas grenar, tvang kornet att bugta sig i vinden, så att åkertäppan såg ut som finaste satin i vieil or. Vinden lossade näfverbiten, som Leander satt i sitt splittrade stugfönster, steg objuden in i pörtet, skakade gammal sot från sparrarna och såg med förskräckelse, huru den stackars Katris anlete förvandlats på några timmar.

Hon satt där blek med stora pupiller och ett starkt drag af slöhet öfver det tärda ansigtet. Förskräckt for vindkåren ut genom dörren, just då Leander mörk i hågen steg öfver den alnshöga tröskeln.Leander, sade Katri, i det hon dystert blickade nedåt, det räcker inte mera fjorton dagar, jag känner det.

Det gör detsamma numera.

Detsamma numera — och vreden flammade upp på den förolämpade kvinnans anlete — detsamma säger du?------------

Ja just detsamma. Det blir vigsel i morgon, eller om du vill — sade han dröjande, i det han såg på henne — eller i afton.

Hvad säger du, sade Katri och for upp, har du talat med pastorn? En blixt af glädje lyste genom de trötta af gråten röda ögonen.

Säg, har du talat med honom; var han redig-----------nå säg då, hvad sade han?

Ja det vill säga----------där satt något

i halsen på Leander som han hade svårt att få ut — — — ja jag har — — talat med pastorn, med ryska pastorn.

Hvad säger du------------ryska pastorn.

Ja jag har gjort det, jag har läst „Otse nas“ för honom. Nu är jag konfirmerad. I morgon söndag blir det vigsel.Katri sänkte sitt hufvud hopplöst ned, stora tårar rullade utför hennes kinder. Så sutto de båda timme efter timme, utan att säga ett ord. De kände båda att nu var intet mera att göra, deras öde hade gått i fullbordan.

Hvad den lutherska presten icke medhunnit, det hade den ortodoxa gjort.

***

Dagen därpå skedde vigseln i ryska kyrkan, och dagen därpå kyste Katri öfverlycklig en liten knubbig pilt, som den ryska presten vattneöst till namnet Kuisma. Fyra veckor därefter for den lutherska herden genom byn och vigde för bättre säkerhets skull ännu engång det äkta paret. Och när vigseln var slut, körde Leander pastorn på dörren. Men lille Kuisma, han var äkta.

VIII.

I SKÄRGÅRDEN.

I skärgården.

Vi lefde i det Orientaliska krigets tid anno 1855. Det var en af dessa sedvanliga politiska konvulsioner, som, städseåterkommande efter kortare och längre intervaller, nu åter skakade den mäktiga ryska statskroppen. Kampen med halfmånen därnere vid Bosforen hade dragit krigets ofärd också öfver oss, och längs den finska vikens klippiga stränder kryssade en engelsk flotta, så ståtlig som ingen i dessa vatten sedan de ärorika striderna vid Högland och Svensksund. Bönderna i skärgården hade att börja med mycket svårt att sätta sig in i den förändrade ställningen; de hade icke ens riktigt klart för sig hvem som egentligen var fienden, engelsmännen eller ryssarna, och det berättas med anspråk på trovärdighet att, när i kyrkorna förbud blifvit uppläst mot att handla med fienden, förse dem med proviant och furage, alt vid mycket stränga straff, befolkningen vägrade att åt de i skärgården lägrade ryska trupperna lämna något understöd, hvaremot de med besättningen på den engelska flottan underhöllo vänskapliga förbindelser. Något, som med vår skärgårdsallmoges djupa beundran för alt engelskt, åtminstone under 1850-talet, äfven var lätt förklarligt.Säkert är att till engelsmännen fördes hafvets alster och alt hvad den magra jorden på de klippiga öarna kunde frambringa.

Där på krigsfartygens blankskurade däck togo blårockarna mången munter svängom med de kavata och raska om ock alt annat än sköna skärgårdsflickorna. Till en sådan muntration hade också vår husa Katrina, gemenligen kallad vackra Kaisu, förirrat sig. Hon var uppifrån landet, var brunögd, hade småkrusigt hår vid tinningarna, och när hon log, lyste de hvita tänderna fram friskt och aptitligt. Men hvad som vände ut och in på gossarnas hjärtan och lät hennes medsystrars krympa i hop af afund, det var hennes röda kinder och fina hull, som hvarken stormar eller hafsstänk förderfvat.

Dansen kom att kosta henne dyrt. I längden kunde nämligen en sådan sakernas ordning icke bära sig. Myndigheterna togo i och togo i med hårdhandskarna. I första taget råkade de utom på några andra syndare just få fatt i vår Katri,

Söndag i Skärgården.

Det var en varm, vacker söndagsmorgon; öfver skärgården höjde sig en hög, men mulen sommarhimmel, som silade solljuset jämt på alla håll och gaf åt alt en skimrande silfverartad belysning.

Hafvet, som i långa, trötta böljor slog emot skären, hade antagit en blek opalfärg. Nere vid strandbrädden, bevuxen med gräs i en blek, grågrön färg, hade en stor mängd folk samlat sig. De stodo där andäktiga i väntan på hvad som komma skulle, i skyddet af ett båthus, omgifvet af notstänger och några tallar, illa medfarna af stormarna.

Denna vågomflutna strand är i dagHerrans tempel, — här hålles kantpredikan.Kantpredikan kallades en gudstjänst, som pastorn i de stora församlingarna understundom höll i byarna vid socknens utkanter. Herr pastorn har nyss anländt i en svartnad snipa, rodd af några unga lotsar. I en vid halfcirkel omkring honom sitta hans andäktiga åhörare, lotsar, fiskare, sjömän, deras hustrur och döttrar. De ha samlats från när och fjärran för att taga del i gudstjänsten. Männen sitta för sig iklädda gula söndagssydvästar och blå jackor, qvinnorna i den vackra gamla Wiborgska folkdrägten: korta bjärta lifstycken utan ärmar, lintygsärmarna i stora puffar, armarna bara, en duk omkring halsen, klädningen mörkrandig, förklädet bredt, konstigt utsydt i hålsöm eller med bård. På hufvudet bära de gifta qvinnorna en märkvärdig mössa, med tvänne såkallade hom, en mössa som helt och hållet döljer deras hår.

I midten af den gröna planen står altaret, några i ring stälda rullstenar, och därinnanför predikstolen, d. v. s. ett bord öfvertäckt med en svart duk.Nu börjar gudstjänsten. Klockar Rou-hiainen, en gammal däst man utan sångröst, tager upp psalmen, hans svaga stämma höres knappast vid vågornas entoniga brus, dock sången hålles upp af en medelålders bondhustru, berömd i hela skärgården för sin gälla röst och sitt utmärkta sätt att sjunga psalmer; hon gör sina tremolando, ritardando och några finurliga rularder i ändan på hvarje strof, alt med en själfkär säkerhet, som gör klockarfar förtviflad. När melodin då och då förirrar sig in mellan sandbankar och blindskär, ropar klockaren ett ljudeligt nå, nå, som icke stöter eller förargar någon. — Alla tystna och klockarfar för med sin tunna, hesa stämma den förolyckade melodin mellan de farliga lurande drillerna åter i rum sjö. Där tager lotshustrun den åter om hand. Gud skall veta att det icke låter bra, men därom lär vår Herre just icke häller bekymra sig, och hvad som är säkert, är att där finnes mycket mera andakt än i mången grann messa.

Kaplanen är alldeles grön och därtilllandtkrabba. Han är hemma från Ilmola, lånar sina liknelser och bilder från Sarons dalar och Ilmolas slätter, han talar om hvete och vindrufvor, om sånings- och skördemän. Hvem sår och skördar här på klipporna i Wiborgska skären! En gång förirrar han sig in på Petri fiskafänge och Jonas i hvalfiskens buk, då lysa hans åhörares anleten, det förstå de, nu äro de på sina egna vägar, men så går herr pastorn öfver igen till det gamla. Dit följa icke hafvets arbetare med, det är icke enkelt nog, icke påtagligt nog.

Och så talar han den grymmaste österbottniska; när han talar om itikkor, menar han boskapshjordar, hans åhörare taga det för myggor, när han säger äijä menar han stor, de åter farfar, med korva menar han fors, de åter öra o. s. v.

Nu syns därborta vid udden en båt, den ros med styrka och energi af trenne män, och det bär af med fart. Skummet fräser i fören, när den vaggar öfver vågorna, redan på långt håll har menigheten känt igen den, det är de tre lotsarnas båt (son, faroch farfar alla bärande namnet Kristian). Nu är det slut med gäspningarna, med största intresse följer församlingen de snabba årtagen. Aldrig ror man så raskt i skärgården, om man ej har något särskildt att förkunna; antingen har fienden kommit i land, ha sälarna visat sig, strömmingen börjat att leka, eller ock är tullinspektorns båt inom synhåll.

Lotsbåten kommer emellertid närmare, nu stannar den vid båthuset. Unge Kristian smyger sig fram till den af åhörarna, som står längst bort och hviskar ett ord, det ordet flyger snabt som en vind bland de närvarande, och de äldre bli synbarligen oroliga. — Nu har herr pastorn slutat sin predikan. Innan han börjar med bönerna, frågar han klockaren sakta: hvad är det?

Porhon*) har kommit, svarar klockaren hviskande.

Porhon, hvad är det, är det ett fartyg? Nej, det är en fisk, herr pastor. —

När herr pastorn börjar med bönerna, är en stor del af hans manliga åhörare försvun-

*) En sort braxen, braxenpanka.nen. De äro nere vid båthuset, sysselsatta att med brinnande ifver lägga ihop sina

nät. Och när bönerna och den sista psalmen äro slut och pastorn tagit in hos den förnämsta fiskaren på ön, ila qvinnor och barn till stranden. TPorhon har kommit i viken, och enhvar, som har rätt till fiskevattnet, går till sina bragder.

Bland abborrgräs och tång, bland vraken af fartyg, som sedan århundraden prof-vat sina kölar mot skärgårdens klippor och därvid gått till botten, rör sig ett oöfverskådligt stim af den silfverglän-sande fisk, som utgör dessa trakters välsignelse.

Medan strömmingen rör sig mera på ytan af hafvet, pejlar porhon dess djup. Säkert som flyttfogeln styr sin bana genom omätta rymder mot norden, lika säkert ilar det silfverglänsande stimmet mot de lugna vikarna, där den lekt sina första lekar i det ljumma vattnet. Intet häjdar dess färd. Väl korsas banan stundom af den glupska gäddan, af den omättliga sälen och den snabba lommen, oräknade falla offer förresans faror, men tusende nå målet — hemmets fjärdar.

Porhon hade nu som sagdt stigit upp i de låggrunda gytjiga vikarna — den var väntad redan länge, ja gammalt folk påstod till och med att den kom tre dagar senare än någonsin förr.

De vass- och säfbevuxna vikarna (endast sådana söker fisken) vimlade af fiskare i dessa för den Wiborgska skärgården så karakteristiska fyrkantiga flata farkoster, hvilka likt skidor på snön halka fram på vattenytan. När fiskarens skarpa öga märker att vassen icke rör sig i de mjuka vågor som fostras af vind och böljor, utan i regelbundna, korta, darrande svängningar, då vet han att stimmet står i vassen. Stundom förråder sig fisken själf. I lekens yra hoppar den upp på rötterna af fjolårets vass, som svart och hemlighetsfull flyter på vikens yta. Nu får fiskaren brådt, tyst nalkas han vassen. Först läggas näten rundt omkring det ställe, där fisken visat sig, ett sådant försåt kallas „apaja“; när apajan är färdig, plaskar fiskaren innanförnätringen med en enkom därför medtagen stång, så att det gytjiga vattnet stänker högt upp. Om en stund tagas bragderna upp, och den sprattlande fångsten sitter i nätet. Så stakar man sig fram till ett annat ställe, och åter lägges apajan ut för de kallblodiga stimmen som i kärlekens yra glömma all fara.

Där är lif på fjärden, ekstock efter ekstock sticker fram mellan vassen, Lommen flyr ut på djupet och fiskmåsen håller ett förfärligt alarm, ty dess knappast flygfärdiga ungar få lida samma bittra öde som piltarna i Betlehem. Fiskarena veta att där fiskmåsen häckar, där fly änderna och därför förföljes den ständigt. Spofven höjer sitt smärtfulla rop: fly flio, strandryttaren springer på sina smala pinnar som en orolig ande, men fiskarena byta ord och hälsningar med låg röst och se belåtna och andsysa ut. När de sedan komma hem, då stå qvinnor och barn på stranden med fiskbräde och knif, med så och saltvacka. Den glittrande fångsten lägges upp på brädet, och under skämt och glam rensas fisken,så att fjällen falla som silfverstänk omkring. Väl fjällad och rensad bredes den ut till torkning på de flata röda granithällarna för att dagen därpå saltas in.

Bland dem, som med sin båt kafvade omkring på fjärden voro äfven Kristian, den yngste af de tre, och vår Katri, nu om söndagen på besök hos vänner och anför-vandter. Kristian och Katri ansågos så godt som fästefolk, och med den frihet,# som i skären är rådande mellan fästefolk, följdes de alltid åt vid dylika exkursioner. Kärleken klär sig där i helt andra former än dem vi äro vana att se, den visar sig på intet sätt sentimental, svärmisk eller hängifven, tvärtom ter den sig i okynne, som ofta går till brutalitet och — hjälpsamhet. De unga småträta och retas med hvarandra, lika visst, som att de, då det gäller, genast hjälpa hvarandra.

Kristian och Katri hade haft en lycklig fångst, gång på gång hade de vitjat sina nät, deras endast sex tum höga farkost kunde icke inrymma mera, det var tid att tänka på återiärden. Just då deskulle ut från den låga viken, till den djupare hemstranden sågo de den gamle Kristians, fadrens, båt och en hel liten flottilj af fiskarbåtar omgifna af engelskt sjöfolk, hvilka ifrigt köpslogo om fångsten. Gamle Kristian, som icke var fullt tillräknelig, ty han var tidtals blödsint, hade svårt att reda sig med sjöfolket, men då flere af lotsarna, däribland ung Kristian, rådbråkade eller förstodo engelska, kom man snart nog öfverens, fisken gafs eller togs som god pris, lastades i storbåtar och nu bar det af till den engelska flottan. En ståtlig engelsk midshipsman på 7 fot med blondt skägg och glada ögon tog den vackra Katri under hakan och bjöd henne med det tydligaste teckenspråk i världen att komma med, han lyfte nämligen henne helt behändigt i sin båt och gaf henne i allas åsyn en smällande kyss.

Katri stretade emot, skrattade och var ond, men den som var ursinnig, och det kan man icke förtänka honom, var Kristian, fästmannen. Han ämnade just rusa i båten för att hämnas qvinnorofvet, då en väl apli-cerad spark mot hans bräckliga farkost kom denna att vicka och Kristian att falla i det lyckligtvis ej särdeles djupa vattnet. Våt, rasande och flat började han att vada i land, medan den lilla flottiljen under skratt och glam, under löje och sång rodde mot den engelska flottan.

När Kristian kommit upp på det torra, stod han länge på stranden och svor att hämnas denna skymf. Alla de onda lidelserna i hans själ hade kommit i rörelse och eggades ännu mera af skrattet och af sången, som ljöd öfver vågorna. Det värsta af alt var, att hvarje gång denna munterhet nådde hans öra, tyckte han sig känna igen den vackra Katris glada skratt. Svartsjukans, den sårade egenkärlekens och fåfängans lidelser sjödo i hans inre. Katri, Katri, du skall en gång ångra den här dagen, och hans vrede vände sig i främsta rummet mot flickan, som dock egentligen var oskyldig till hans missöde.

Långsamt gick han hemåt, han tycktes begrunda något och inom sig utkämpa en svår strid. Hans ansigte var blekt, då ochdå knöt han i raseri sina näfvar och tref-vade oroligt i bältet, där hans puukkoknif brukade sitta.

Hemkommen ömsade han torra kläder på sig och gick åter ner till stranden, det närde hans vrede att sitta uppe på klipporna och höra huru regementsmusiken ljöd därborta på fregatten. Aftonvinden bar öfver vågorna långa stycken af glada sånger och ystra dansmelodier, då och då hördes ett muntert hurra eller ohoj, till slut kunde han icke uthärda det längre, han sprang ned från klippan, sköt ut den bästa seglaren, satte upp masten och hissade seglet. Striden var utkämpad. Af de många känslor, som rördes inom honom, hade en segrat, det var hatet, hämden. Han kände i detta nu hatet, som getingen känner vreden, den vet att den skall mista lifvet, om den stinger, men den stinger ändå.

När hafsvattnet fräste i fören och båten strök undan för böljorna, kändes det godt i hans själ, det blef lugnare inom honom, ännu en gång tvekade han — men nej, sade han för sig själf och styrde ut på detsvartnande hafvet. Han for öfver till fastlandet och angaf hos länsmannen hvad han sett.

Det var nära midnatt, då de glada fiskarena och lotsarna med sitt qvinfolk kommo igen från den engelska flottan.

Necken.

Jag har för dig presenterat lotsar, sjömän och fiskare, men det finnes ännu en personage, som hör till skärgårdslifvet, så visst som doften af tång och tjära. Och det är Necken. Du tviflar på honom. Kom till skärgården, hör dig för, och du är den enda som tviflar. Alt som är bizart, omöjligt att beräkna, förstå och begripa, alt, som är mäktigt, stort, vildt, outgrundligt, det föder vidskepelse — alt detta är hafvet, och därför föder det vidskepelse. — Djupt i dess innandömen bo dolda makter, de hata fiskarena, som förfölja böljornas åbo, och sjömannen, som trotsar vågornasmakt; — år ut och år in lura de på fiskaren, lägga försåt för honom och taga oftast hans lif. En farled är klar. I årtionden ha fartyg passerat där fram, en dag kommer där en dyrbar last från fjärran land, den flyter på den ståtligaste kopparköl i hela skärgården, den törnar på och går under just där, där aldrig förr en klippa funnits, det är Neckens hämd. Då säger folket att det finnes ombord en man, som Necken sett på, och den som Necken sett på, den är dödens. En skuta är ny som en vårmorgon och seg som en höstis, den har aldrig läkt, inte så mycket som sprundhålet på en åtting. Hvems är felet att den läker som en sump och går i botten som ett sänke första gången den är ute. Det är Neckens — han har sett på den. Hvem vallar fiskens stim på djupens beten, stundom i tusental in i vikar och fjärdar, stundom ut till hafs, så att den stackars fiskaren icke får se en enda silfverskimrande stjert på långa tider, — det är åter Necken. Necken den enda från skandinavernas gudavärld, som fått fast fot i Finland, ja ännu mer,som bortjagat Wellainos jungfrur och Ahtis trollstaf. Tio gånger, tjugo gånger kan du se Necken, han gör dig intet, han låtsar som om du aldrig vore till, som om han intet visste af dig — men om han en gång spänner i dig de gulgröna ögonen och ler med de tunna bleka läpparna, då är du hans man — då är du märkt, år kunna förgå, du kan glömma honom, men den som necken sett i hvitögat, den skall en dag förr eller senare känna hans klor . . .

Unge Kristians bragd hade burit sin frukt, länsmannen hade jemte ett tiotal soldater kommit till herrgården. De hade knipit hans fästmö och hans fader, de sutto nu i logen. Katri gret dagen om, men den blödsinte lotsen satt i sin skumma vrå och skrattade, flinade och småsjöng, hvad som ännu mera förskräckte den stackars Katri. All den ljufhet Kristian lofvat sig af häm-den hade fallit till intet. Hans fästmö och hans fader voro de enda som fängslats. Hvem gitte fara dit bort till utöarna, där fiskarena och lotsarna bodde? För syns skull tog man hvad man måste taga, resten fickvara. — Ångerköpt, skamsen, rasande på sig själf och de andra, gick han tungsint och vacklande ned till sin båt, han ville bort från den ö, som lockat honom fordom likt klockarns fiol på en danstillställning, som ostindiefararens blanka däck, som hemmet lockar den, hvilken länge vistats i andra länder. Dåsig som om han gått i sömnen kom han ned till stranden. Där låg hans båt timrad af lotsarna själf; det gick hög sjö då han kom till ön, och han hade dragit båten högt upp på land, nu hade vattnet fallit och hans farkost låg där väl fyra alnar från hafvet. Han böjde sig ned, tog ett tag i fören, för att skjuta ut den — omöjligt! Han tog än ett tag, men nej, den båt han otaliga gånger handskats med låg där, som om den haft bly i aktern. Upprörd som han var, undrade han hvad där kom åt farkosten. Ännu en gång tog han med hela sin kraft i båten, han böjde sig ned och lyfte, så att blodet rusade upp åt hufvudet, då såg han, huru necken öfver båtrelingen spände i honom sina blod-sprängda gröna ögon, de stodo, han såg dettydligt, långt ut ur hufvudet som på en kräfta, han hörde huru hafstrollet smackade med de tunna bleka läpparna, skrattade och for med det runda hufvudet och en kropp som en svabb af trassel och dref med fart ned i vågorna, och i detsamma sköt båten ut på böljorna som en blixt, men Kristian föll ned på stranden som träffad af slag, han hade sett necken i hvitögat.

Huru länge han legat, visste han ej, men han vaknade deraf att vattnet, som åter stigit fuktade hans hufvud, där han låg fram-stupa på stranden. Yrvaken blickade han omkring sig, där låg hans nya båt och skafvade relingen mot en klippa. Nu kom han i håg sin hemska syn. Hans öde var afgjordt, oundvikligt. Och dock, han blef icke ett offer för necken. Tvänne veckor senare, då engelsmännen sköto Trångsund i brand, var Kristian med om räddningsarbetet. För att godtgöra hvad han brutit gjorde han hvad en människa kan göra för att bistå en annan. Outtröttlig, djärf till oförvägenhet föll han antagligen ettoffer för lågorna, man har aldrig fått veta när och huru. Den glädjen hade han att några dagar före sin död se sin svagsinte fader fri.

Osip.

Rötmånadshettan låg tung och tryckande öfver skärgården. Solen gassade så att jordkokorna på trädesåkern remnade, och ett guldfärgadt ljus insvepte trädgårdar, fält och skogar, jämt som fernissan på en tafla.

Borta vid logen gick Osip Sidorovitsch af och an på post i solbaddet, tämligen nedslagen eller rättare vemodig till sinnes. Han gick och vaktade ett par bruna ögon, ett par röda läppar och en fin småtreflig uppnäsa, som ständigt och ständigt på ett trolskt, oförklarligt sätt förde hans tankar först rakt in i logen och sedan genom det sotiga huset vidare bort i den solljusa världen, långt mycket långt till ett ställe, som hanaldrig mer ville påminna sig och som han många gånger dränkt i riktiga syndafloder af bränvin. Det kunde han icke göra den här gången, ty först och främst gick han på post, och sedan så fans intet bränvin att tillgå; därför kommo minnena så våldsamt öfver honom. Han stönade och suckade, där han gick i solbaddet. Framför honom brummade humlor och getingar i en blommande fläder, som öfverdådigt kastade sig ut öfver trädgårdsplanket och helt demokratiskt utbredde sin blomsterskörd för bakgårdens brokiga publik. De där bruna ögonen och doften från fläderblommorna förde honom långt bort till det heliga Ryssland.

Han tyckte sig se huru steppen stod i blom, så långt, så långt ögat såg. Och där längst borta vid synranden stod det som en ljum, blåaktig imma af blomsterdoft öfver den lysande mattan. Blott ett träd, ett enda, växte där borta på kullen, och i skyddet af dess krona stodo några hyddor, mellan hvilkas gråa lerväggar flädern blommade. Där hade han bott engång för länge sedan, där hade han haft far och mor och en brunögd fästmö. Nu var alt borta, steppen, byn, hemmet far och mor och fästmön! Hvad tjänade det då till att tänka derpå! Han försökte att slå bort dessa efterhängsna tankar med att gnola på några trefliga soldatsånger, men för-gäfves. Doften från den blommande flädern hämtade dem med hvarje vindfläkt åter, och bilderna stodo för hans minne lika klara, som om han sett dem i ett balagai-pano-rama på marknaden i Moskva. Tårar och gråt, de heta kyssarna under fläderns grenar, afskedet för litvet. — Ty den som då för tiden klädde soldatrocken på sig, han tog afsked så godt som för lifvet; ung och kraftig togs han från de sina, och när han som en bräcklig, bruten gubbe återkom till sin fäderneby, då hade en generation gått hädan, och knappast någon fans; som kände honom till namnet. Just så hade det gått och skulle det gå Osip. Tjuguårig hade han lämnat sitt fädernehem, femton år hade han tjänat, och lika många hade han ännu qvar att tjäna. Hvad alt hade han ickesett, livad alt hade han icke lidit sen dess, men alltid var det fädernehemmet, som förskaffat honom de största lidandena.

När han en varm sommarmorgon stod på post och minnet med makt slog ned öfver honom och i sitt fata morgana visade honom hans faders gård, hans muntra syskon, den blommande flädern, svalorna under taket och sedan steppen, . . . steppen! — då glömde han vänster om, höger om — och han blef straffad. En dag hade minnet af det förflutna lockat honom att lämna sin tjänst, och i åratal hade han fått lida därför. Hvem kan väl derför undra öfver att han till sist försökte att i bränvinet döfva detta minne? Och han hade småningom lyckats.

Men denna dag — den ljusa soliga julidagen — och de vackra sorgsna ögonen därinne väckte åter till lifs alla hans flydda drömmar, så att han, när aflösningen ändt-ligen kom, genast begagnade sig af tillfället att gå bort till det lilla fönstret i logen för att trösta sin fånge.Där satt han med sin dragharmonika och lockade fram de ljufvaste toner han kunde, i det han gnolade på sitt hemlands sånger och då och då gaf den lyssnande Katri en öfversättning på bruten finska af diktens mest glödande verser.

Men intet tycktes kunna trösta den be-dröfvade flickan.

„Huru tror du Osip, att allt detta skall sluta? Säg, Osip, blir det ett svårt straff? Herre Gud, aldrig trodde jag att en glad danstillställning skulle vara ett sådant brott. Och så var det icke mitt fel, att jag kom med den där olyckliga aftonen, det var midshipsmannen, den långa midshipsman-nen, som narrade mig. Ja, tro mig eller ej, men jag har vittnen på att han tog mig på sin arm så här som ett barn och lyfte mig i båten“.

„Kyste han dig också“, sade Osip mörknande. „Ja, nog gjorde han det. Men herre jemine, för det kan lagen inte straffa, det vore ju förfärligt. Hvad tror du, Osip ? Tänk om jag kommer i fängelse eller tänk“. — Hon gjorde några betecknande rörelsermed armen, så hon tvärtystnade. — 71Då, då, dränker jag mig“.

Osip fortsatte lugnt och godmodigt: „Stryk, stryk. — Hvad gör det? Hvem har inte fått stryk ? Stryk har hela världen fått, alla ha fått stryk, jag har fått stryk många gånger, det är mycket bättre än att sitta inne, tro migu.

„Har du fått stryk, Osip ? Men det är ju en förfärlig skam. Ingen människa vill kännas vid den, som stått vid pålen. Hvem i hela skärgården vill gifta sig med mig, om jag — nej, det är omöjligt“! Och hon föll i den häftigaste gråt.

„Gifta sig med dig, — jo det vill just jag göra! Stryk är nog svårt, men värre fins det, och det är att se dig gråta. — Men så gråt inte, min lilla dufva, gråt inte, håll modet uppe, ännu har ju intet händt, som kan oroa dig. Torka tåren, min guld-fogel! Osip skall sjunga och dansa för dig, se på mig!“ Och Osip gaf sig att med drag-harmonikan i handen hoppa, springa och dansa sina löjliga ryska danser på den sol-belysta backen, så att svetten perlade från pannan och skenet af ett löje vände åter på Katris läppar.

När Osip såg huru hans ansträngningar kröntes med framgång, blef han utom sig af glädje, steg upp på en tom tunna, som stod under gluggen och började i de varmaste ordalag ömsom på finska, ömsom på ryska konjugera sitt „ja ljublju“. Han skulle fly med henne långt bort till step-pen, där skulle de gömma sig undan den onda verlden och de oblida öden, som förföljde dem båda.

Bäst han sålunda utgöt sitt hjärta, hörde han sitt namn ropas, — han måste bort till sin kapten.

* *

*

Det var i slutet af Augusti. Röd och generad öfver att icke ha visat sig på så länge, höll månen just på att gå upp, men gömde sig ännu till hälften bakom ett tunt, skirt moln och tycktes vänta på att aftonvinden först skulle släcka ut det sista rödgula ljus, som ännu flammade upp frånnågra molntappar längst bort i västern. Den behöfde icke vänta länge. Långsamt böjde den sig och lät en bred strimma af ljus glänsa öfver vågorna, lyste in i den gamla granskogen, öfver fälten, ja, in *i den mörka logen kastade den en fyrkantig ruta af ljus, blank som en spegel, och midt i ljuset sutto Osip och Katrina. Hon talte och gestikulerade ifrigt, än gråtande, bedjande med veka, innerliga ord, han, han föll undan alt mer och mer.

Ingen skulle få veta huru hon rymt! Hon skulle icke förråda honom! De skulle hjälpas åt att rifva upp takbräderna, kasta ett rep ned från takbandet, och så skulle det heta att hon rymt, utan att någon visste när och under hvems vakttimme. Hon skulle nog gömma sig, så att ingen fick fatt henne, och när kriget var slut, — det kunde ju icke räcka i evighet häller — ja, då skulle hon bli hans hustru, ty hvem skulle sedan komma ihåg Katrina. Han gret och kyste henne, nekade, men som ett lydigt barn hjälpte han henne hela tiden att göra såsom hon bad. När alt var färdigt, pres-sade han henne lidelsefullt i sina armar och bad så bevekligt: ,,bedrag mig ej, glöm mig ej“* Han kände huru otålig hon var att komma lös från hans omfamning, han kände till och med instinktlikt att hon, sä snart hon sluppit lös, icke skulle visa sina bruna ögon för honom, ja, nu såg han redan, huru hon mellan de stora rullstensblocken emot öfverenskommelse smög sig ned till stranden. Nu var intet tvifvel mera möjligt, hon bedrog honom. Alt var aftaladt med en annan. När och huru, det visste han ej, men en båt väntade nere vid stranden, och där roddes hon bort af starka armar i en farkost, som lätt och snabb som en lom sköt fram öfver de glimmande vågorna. I ett nu sköt vreden upp hos honom, han tog sitt gevär, spände hanen — men hvad tjänar det till — ännu en olycklig — nej. Han slog igen dörrarna till logen och be-gynte att vandra af och an på sin post. Bäst det var, stälde han geväret i en vrå, drog fram en bränvinsflaska och började manövrera med den.

* * *Alt hvad pojkar fans i bygden hade samlats för att se Osip. Han såg just skön ut. Fången var borta, och Osip han sjöng och dansade som en tok. Då och då svängde han triumferande den toma bränvinsflaskan. Stackars han, det blef nog en annan dans för Osip, den voro vi pojkar också med om att se på. Men bränvin både stillade kärleksqval och helade sår, påstod Osip. —

Vid den stora fredskongressen i Paris 1856 måste potentaterna i fredstraktaten ha intagit en hemlig klausul om vår Katri, ty hennes landsförrädiska tilltag att kyssa en hennes majestäts midshipsman och dansa under engelsk flagg var och förblef ostraffadt. Hon gifte sig med en lots, bodde ute i skären, och ännu för fem, sex år sedan talade hon vid allra minsta anledning och möjlighet därtill om sitt äfventyr anno femtiofem.

IX.

EN JAGT I SUOJÄRVI.

En jagt i Suojärvi.

Det var en vacker majdag, middagstiden var redan förbi, då jag körde in på den stenbundna, starkt sluttande gård, där Mihail Konins stuga stod. Stugan var uppkrupen på den branta backen, så att huset åt gårds-sidan var två våningar högt, men mot ödemarken, ty denna tog vid genast bakom bostaden, endast en. Att något alldeles särskildt passerat var klart, ty Mihails gård var full af folk och fänad, som öfverbjödo hvarandra för att göra sig hörda. Mihail Konin stod öfverst uppe på den stora måleriska trappan, som från gården ledde direkt upp till öfre våningen af huset, han hvisslade på sina hundar, kommenderade och befalde med det öfverlägsnalugn och den säkerhet, som en mångårig vana, att veta sig vara den första, förlänar människan. När den skramlande kärran körde in på gården afstannade alla samtal

— endast hundarna fortsatte sin argumentering med envis ilska. Mihail skuggade ögonen med handen och blickade ned emot oss. Två år hade förgått sedan vi senast råkades, men med ödemarksbons skarpa syn och märkvärdiga minne kände han genast igen mig — det var som vi råkats i går. Med värdighet uttalade han sin glädje öfver att återse mig.

Jag skakade hand med Mihail, hans hustru, hans söner och döttrar, hans svärsöner och svärdöttrar. Återseendets glädje var lika uppriktig som allmän.

Det hade diskuterats med mycken liflig-het om ett hämd och härnadståg mot en björn, som slagit en af Konins kor.

— Men, sade Mihail, „a kuin’ sie tulit*)

— så går jag inte på jagt — jag stannar hemma. Björnen må gå sina egna vägar, mitt lod skall han icke möta i natt“.

*) Eftersom du kom.— „Nej, Mikail, har du någon förrättning i afton, så bör du gå. Jag skall icke hindra dig“.

Men Mihail ville icke bryta gästfrihetens lagar, han skulle ovilkorligen stannat hemma, ifall jag icke lofvat att följa med på jagten. Min hederliga värd blef hjärtans glad, och belåtenheten bland menigheten allmän; ty gick Mihail på jagt, så var alt godt och väl, man kunde sofva trygt och anse björnen skjuten.

Jag betalte skjutsbonden, som noga vände den sällsynta markslanten och lät den för att bekikas gå från hand till hand, mina reseffekter fördes in, och med lodbössan öfver axeln begåfvo vi oss af så godt som med det samma.

Vi vandrade raskt framåt — bara en liten bit öfver backen längs träsket och så in i skogen, — hade man sagt mig. Nog visste jag att dessa ödemarksbor, som räkna ett par mil till närmaste granne, icke taga det så noga med uttrycket en liten bit — jag hade gjort mig beredd på 3 å 4 verst, men efter den långa uppskakande resan måstejag medge att 5—6 verst, som vägen visade sig vara, icke kändes såsom en liten bit. Det var dock för sent att vända om.

Med orsaken till jagten hängde det i hop sålunda. Konins och de öfriga böndernas kor hade varit ute ungefär en vecka efter att ha svältfödts under vårvintern, — då en vacker dag hela hjorden, så när som på en, kom råmande hem i fullt galopp. Skogens konung hade omorgnad och hungrig efter vintems umbäranden tagit sig för att jaga och hade slagit Konins bästa ko. Det blef en allmän uppståndelse i hela byn, ty den björn, som engång smakat nötkött, måste ovilkorligen fällas, eljes stod böndernas redbaraste egendom i ständig fara. Mått och steg vidtagas genast för att hämnas nederlaget. När björnen slagit sitt byte och ätit sig mätt, lämnar den resten af rof-vet på platsen för att om 2 eller 3 dagar någon timme efter solnedgången åter uppsöka det. Nu gäller det för jägaren att i närheten af bytet välja en plats, hälst uppe i ett träd samt att därpå tyst och ljudlös invänta illgärningsmannen. Det minsta buller jagar björnen ovilkorligen på flykten.När vi närmat oss platsen för björnens mandat, började Mihail att med största varsamhet, under ständigt iakttagande af vindens riktning, lovera fram emot en grupp af uråldriga och skyhöga granar, som mellan sina slokande mossbelupna grenar erbjödo ett utmärkt gömsle för jägaren. Vi klättrade upp i en af granarna, Mihails son i en annan, båda vid pass 60 fot från den plats, där bytet låg. Tysta som gransångare, när höken kretsar öfver dem, hade vi suttit där några minuter, då jag hörde Mihail långsamt frammumla något, som först föreföll mig som en afton-bön, men då jag hörde en hel del märkliga ord om „villa-häntä“ och „schebelikagla“, de där icke gärna kunna adresseras till vår herre, frågade jag hviskande hvad det gälde. Han såg andäktig ut och gjorde en åtbörd som anbefalde tystnad, och i nästa minut hördes endast vindens andetag, som den sof-vandes i natten.

Med armen om granens stam och huf-vudet lutadt mot barken tycktes mig, som om jag legat vid naturens bröst och lyss-nat huru lifvet jäste, huru det i starka pulsslag dref de dolda safter fram för att under nordens korta sommar hinna till blomning och frön.

Solen hade sjunkit, skuggorna, som om dagen lägrat sig vid trädens stammar, stego långsamt och smygande upp högre och högre. Kungsfågelns siisande hade slutat, till och med rödhakens elegiska aftonsång hade förklingat, mild, härrlig och ljum föll majnatten öfver oss. Stjärnorna tindrade från himlens blå — matt och vällustigt genom den ångande vårluften. Nattvinden bar underbara dofter som väckte till lif, dofter som ömsom rusade ömsom mattade, än lät hjertat slå högt af handlingskraft och mod, än bar själen, bort i veka känslostämningar på aningarnas och drömmarnas vågor. I det hemlighetsfulla mörkret lyste då och då några blixtar i fjärran och tecknade för en flyktig sekund granarnas spetsmönster mot den blånande fonden.

Då hördes några stärka melodiska ljud i den tysta natten. Först enstaka, så alt fler och fler bilda de en melodi af inner-lig ljufhet. Med ens blir det tyst, så tyst i ödemarkens natt — men åter höjes sången, och alt fulltonigare alt mäktigare stiger sångarens eldiga röst, tills den i seger-jublande slag flammar upp i kärlekens höga visa, för att nästa ögonblick låta tonerna dö bort i melodiska suckar, och under denna bröllopssång vid naturens stora biläger somnade jag in som fågeln på gren, och redan till hälften i drömmarnas värld hörde jag näktergalens kärleksqväden.

Pang, ett skott och ett ilsket rytande, ännu ett skott och yrvaken gnuggade jag mina ögon. Huru länge jag sofvit vet jag ej, i första ögonblicket kunde jag icke få klart för mig, hvarför i herrans namn jag satt uppe i ett träd i djupaste skogen.

Småningom återkom minnet. — Jag blickade nedåt, det var omöjligt att vid de slocknande stjärnornas sken se något, och ännu i dag är det mig omöjligt att förstå huru Mihail kunnat se i detta mörker. Jag började att långsamt stiga ned från granen, då jag tydligt hör Mihail under migframmumla följande i en kristens mun hädiska ord.

Kiitoksi metschän kuningas,

Metschän kuldainen kuningas,

Metschän ehdoissa emändy,

Haapasaaren neiti kaunis,

Metschän taatto, metschän briha, Metschän onni, metschän osmo,

Metschän valgia vasikka,

Metschän koko sugukunda.

(Haf tack du skogens konung, Skogens gyllne konung,

Skogens vänliga värdinna,

Skogens sköna jungfru,

Skogens lycka, skogens gunstlig Skogens hvita, vackra kalf,

Skogens hela herskarslägt).

Jag var hastigt nere ur trädet. Där stodo Mihail och hans son, de lyckönskade mig och hvarandra till den lyckosamma jagten, hvaruti jag för min del tyvärr icke hade någon del. Björnen hade enligt Ivans, den yngre Konins, utsago trängt sig igenom den dunge af granar, där vi voro i bakhåll. Antingen den vädrat kristet blod,som det heter i sagan, eller anat en olycka, altnog den hade plötsligt rusat rakt fram, liksom för att undfly en fara, då Mihails kula sårat den. Vid skenet af gevärs elden hade äfven unge Konin fått korn på den och sträckt röfvaren till marken. Dagen hade vaknat. Gula flammor jagade öfver österns skyar och släckte de mattblinkande himlaljusen. Af de tvänne skotten hade skogens orkester väckts till lif. Jag kunde godt känna igen löfsångarens lilla enkla visa, som genomandas af en älsklig naivete, gransångarens melankoliska, toner och de lyst-ringssignaler, som rödstjärten med förvånansvärd styrka pressar fram ur sitt bröst, medan grundtonen i denna naturens morgonhymn bildades af rödhakens ljufva elegiska qvitter, som väcker dagen till lif och åter lullar den till hvila. Många år ha förgått sedan den lilla episod jag här förtäljer tilldrog sig, men ännu vid minnet af denna morgon drager där en fläkt af vårens friskhet, af ödemarkens oändliga ljuf-het genom min själ.

På återvägen ledde jag samtalet oför-märkt på Mihails tacksägelsebön, jag frågade honom hvad det var han frammumlade i går afton, medan vi sutto uppe i granen. Mihail ville på intet vis säga det. Det var omöjligt att ens få honom att tala därom. Han sade att mäktiga ord icke böra användas, då de icke behöfvas. Jag förtvif-lade redan om att någonsin få höra hans runa, då han om aftonen vid den glädjefest med plätschit (dans), som tillstäldes för att fira björnens död, oombedd och litet skamsen läste upp förra delen af den runa, hvars slutstrofer jag redan här ofvan anfört. Jag tecknar upp den. Jag behöfver icke nämna det denna bön med innerlighet och allvar läses af flere hundrade af våra landsmän uppfostrade i skötet af den kristna kyrkan.

Menin mie miehissä metschään, Urohissa ulkoteille,

Kah'en kolmen koiran kanssa Kuu'en vii'en villahännän,

Seitschemän schebelikaglan Lapin loajalle sal olle Sinisen metschän sisälle.Kuljin kuusikumburoilla Viivyin viitarandioilla Haukkui koirani karhuun.

Tapio metschän kuningas, Metschän kuldainen kuningas Tuo tuolta tuonembata Lapin loajalta salolta,

Sinisen metschän sisältä Minun koirat, pentukoirat Ampujat alakätöiset.

Eller fritt återgifvet på svenska:

G-ick i sällskap ut till skogs, Gick att jaga skogens åbo,

Följd af trenne kvicka hundar, Trenne hundar ullsvansprydda, Med sin hvita ring kring halsen Ofver furakullar drog jag, Dröjde uti kärr och mossor; Hör! då mina hundar skälla, Skogens bruna björn det gäller.

Tapio, skogens stora konung, Konung du med gyllne krona, Bringa bytet i min väg,I från Lapplands fjärran näjder, Från den vida blåa skogen; Hämta det till mina hundar; Mina ullsvansprydda valpar.

X.

KYYRÖLÄ BY.

Kyyrölä by.

Krasnoje Selo, icke det kejserliga lustslottet, utan här hemma hos oss i Mohla, med andra ord, Kyyrölä by, är en så pass besynnerlig by, att några korta anteckningar om densamma icke torde sakna alt intresse. Byn, som af infödingarna nämnes med det stolta namnet Krasnoje Selo, är vidsträcktare än mången af våra små städer. Därtill har den företrädet af ett visst måleriskt, ett pittoreskt behag, som synnerligen få af våra köpingar och byar ega att uppvisa. Läsaren behagade tänka sig en bygata — rättare landsvägen — af ungefär en versts längd och af ansenlig bredd;på hvardera sidan om gatan stå husen, såsom i en stad, tätt invid hvarandra, men så att alla gaflar äro vända mot landsvägen. Mellan vägen och byggnaderna finnes en grönskande plan, lek- och dansplan för bygdens barn, kalfvar och fyrfotingar. Framför hvart tredje, fjärde hus finnes en brunn med sin monumentala vippa, som i sned linie sticker af mot himlens blå. En och annan af knif och yxa angripen rönn eller björk, som fått offra sina närmast till hands liggande grenar för det hvardagliga behofvet, af bry ta den jämna raden af gaflar och skänka perspektivet en behaglig rytm. Husen, uppförda af rundtimmer direkte på marken, täckta med halm, bräder eller per-tor, äro mer eller mindre förfallna, prydda med groteska ornament och utsågningar i gafvelnocken, nere vid takbandet och öfver fönstren i gafveln. Dessa äro därtill försedda med luckor i briljanta färger.

Af det ofvansagda framgår, att Kyyrölä, — Krasnoje Selo — icke är någon finsk by, Kyyrölä är eller rättare har varit ett rent ryskt samhälle. Redan innan Peter denstore genom freden i Nystad vunnit definitiv rätt öfver "Wiborgs län, hade han bort-gifvit icke mindre än 2,748 gårdar som för-läning åt 28 donationer, „på evärdelig och ärftlig besittning med bönder och boskap“

— såsom formeln lydde. Straxt efter Wi-borgs eröfring donerade tsar Peter, den 21 juli 1710; åt Wiborgs stads första ryska kommendant, Gregori Petrowitsch Tsche-nischeff, 92 gårdar i Mohla socken. Bland de donerade lägenheterna funnos några af de otaliga öde hemman, hvilka den „stora ofreden“ under Karl XILs tid framkallat. En sådan lägenhet var Kyyrölä, som koloniserades genom kommendanten Tscheni-scheff med innevånare från Lilla Ryssland

— enligt påstående af en rysk tidningsman, som i Kyyröläryskans pluralisändelser och veka verbformer påstod sig igenkänna det malorossiska idiomet. Som synes är det en rent rysk by, planterad på finsk jord, vi här få göra bekantskap med. — Om det hela äfven är fattigt och ruskigt, så måste det medges, att i jämförelse med de finska byarna i omnäjden kan Kyyrölä med rättakalla sig Krasnoje Selo; ty här finnes dock ett begär att försköna, att utöfver hvad nödvändigheten föreskrifver tillägga ett plus för behaget. Än sen, om arbetet är inkorrekt och slarfvigt gjordt; i all denna groteska smak, i dessa bizarrier finnes dock något, som anger, att man velat offra för skönheten. Ungefär midt i byn står det gamla hoflägret, ett kolosalt träpalats, i tiden försedt med en peristyl af paestiska kolonner, på det gamle Wiborgska viset gjorda af en stock omlindad med massor af säckväf, hvarefter ytan krederades och målades skönt i naxosmarmorns vaxgula färg eller i finådrig giallo antico, alt i limfärg förstås. Rustiken är af brädlappar, fönstren höga, hvälfda, med infattning af plank. Det hela bekrönes af ett trätorn med en kupol af tunna, böjda bräden. Innantill är kupolen målad med kasetter, prydd med rosetter, girlander, kandelabrar etc. etc. Den pompösa byggnaden med sina preten-siösa och falska former är en ypperlig illustration af det tidehvarf, från hvilken den härstammar.Den forna parken, som varit anlagd i stor stil, med häckar, dammar och bryggor, är en hage, där endast guldregnet och en och annan förvildad rosenbuske och tvänne förmultnade postament tala om försvunna tiders prakt.

Efter att ha användts till lackfabrik, apotek och postkontor, har byggnaden in-redts till bostad för 32:dra reservkompaniets befäl och underbefäl. Och trygt kan man påstå, att ingen af våra reservofficerare logerar så som 32:dra kompaniets chef.

Invid hoflägret finnes den ryska kyrkan, en brokig byggnad i alla regnbågens färger. Längre bort ha vi den forna „etape-kasernen“, däs fångarna, som från Finland transpotrera-des till Sibirien, fingo rasta, nu ett stort förfallet träruckel. Som synes är Kyyrölä by tilltagen i en vida större skala, än hvad lifvet, sådant det nu rör sig i byn, mäktar fylla.

En vacker sommardag, isynnerhet en lördag eller söndageftermiddag, får man dock på den breda bygatan understundomse ett lif, en rörelse, som återkallar minnet af den tid, då donationsherren residerade här i all sin prakt, jagade, höll dryckesgillen och gaf sina fêtes champêtres för högborna gäster från kejsarstaden. Hela byns befolkning är då ute på gatan, sitter vid brunnen eller hvilar sig på sin förstugu-trappa. Gossarne spela „bafka“ med väl polerade grisben, flickorna dansa och sjunga ogeneradt, medan de äldre vid ljudet af dragharmonikans toner prata om dagens händelser.

En ovanlig mängd af skator sitta på alla gärdesgårdar och snattra arior ur „la gazza ladra“. Ännu brokigare än skatorna är qvinnornas drägt; kjorteln i mångfärgad kattun, skuren i ett med lifstycket på ett högst oskönt sätt. Midjan flyttas högt upp nästan under armhålan, och utom att den förstör barmen, ger den qvinnokroppen högst kuriösa proportioner ; hufvud och torax bli försvinnande små mot en kolossal abdomen för att tala med entomologerna. Af mankön ser man ytterst få. Alla äro klädda i den sedvanliga muschik-kostymen.Orsaken till den anmärkningsvärda disproportionen mellan antalet män och qvinnor är den, att jordbruket och handslöjden i dessa trakter alldeles bytt plats med hvarandra. Mannen är slöjdare, krukmakare, målare, tapetserare i främsta rummet, därnäst jordbrukare. Han vistas för det mesta i de närgränsande städerna "Wiborg och Petersburg såsom handtvärkare; till påsken återvänder han vanligen hem, men så snart våren nalkas, gripes han af längtan att komma ut i världen. Att jordbruket under sådana förhållanden är synnerligen primitivt, är ingen under, isynnerhet som jorden är gemensam och skiftas mellan bebruka-rena — om vi blifvit riktigt underrättade, hvart femte år. Icke alla bönder ha ens egen häst; vid sånings och skördetid lånas dragaren af någon lyckligare lottad granne.

Språket är, såsom ofvan nämdes, rj^skan ; männen tala dock nästan alla äfven finska. Under senaste tider har en finsk invasion gjort sig märkbar. Mer än en byggnad står redan med långsidan vänd mot bygatan,nästan alltid ett tecken på att en landsman uppfört huset.

Byn har att uppvisa en grant målad folkskola, som åtnjuter underhåll af finska staten äfvensom af något ryskt ministerium. Folkskolläraren är en genuin rysse, som icke förstår ett ord finska. Det är att beklaga, det barnen, som i alla fall äro finnar, finska undersåter, icke äro i tillfälle att få någon kännedom om Finlands historia och geografi. Skolans inspektor, en energisk finsk prestman, har intet kunnat göra härvidlag, ty läroböcker för ryska talande finnar saknas fullständigt. Det är lätt att förstå, huru herr skolmästaren skall utmåla Finland och den finska historien för sina elever. Såsom det nu är, är det både ynkligt och löjligt att höra skolläraren demonstrera „fäderneslandets historia“ för sina disciplar. Saporoger, tatar-khanatet i Krim, Ivan den grymme och andra asiatiska sa-traper, alla höra de till „fäderneslandets historia“. I geografin, där Finland mera än i historien kommer till sin rätt, har man icke alldeles kunnat förbise de„tschuchonska gränsmarkerna“; och läraren har med ledning af en gammal rysk karta öfver det Wiborgska guvernementet inplantat hos sina elever namnen på en del städer, floder och alla jernvägsstationer mellan Wiborg och Petersburg. Detta i en skola i Finland, för finska undersåter, underhållen af finska staten! ju flere folkskolor, som uppstå i de rysk-finska byarne, desto vigtigare blir det att tillse, det de i våra folkskolor antagna läroböckerna öfversättas till ryskan, för att den icke obetydliga kontingenten af ryska finnar må uppfostras till att ignorera och missakta sitt fädernesland.

XI.

FRÅN POJKÅREN.

I Krig.

Från Wiborg ända till Trångsund är skärgården klippig. De små, kala öarna bestå, för det mesta af en grof granit bruten i skikt som skiffern och bevuxen med en gles tallskog, medan fastlandet däremot är lågt och lerigt. Från Trångsund åt sydväst bli öarna lägre, hvila på lergrund och byta bort mo-tallen mot lummig al och björk, ja ädlare träslag, ek, lönn och lind, bilda små vackra dungar — men nu är det fasta landet som blir alt mer och mer sandigt fyldt med kullerstenar, tills vid Terijoki den ståtligaste „falaise“, som fransmännen skulle kalla den, bjuder åt Finska vikens rullande böljor sitt hitintill men icke längre. En af de första leriga öarna i närheten af Trångsund hörde till en archipelag, som minmorfar rådde öfver. Jag har glömt namnet på *ön, men låt oss kalla den Sorsa-luoto, den hade under kriget 1855 af ryska artilleristyrelsen tagits i beslag och väl en fjärndel af ön var afskalad, ty torf, som ovilkorligen behöfdes till befästningarna i skärgården, fans icke annorstädes än här. Innan resten af öns gröna kläde skulle rullas upp och släpas bort till de små stjärn-fästen, som åtminstone för den oinvigde tycktes planlöst kringkastade i Suomenve-den pohja, ville morfar bärga det hö som bärgas kunde. En vacker julidag begåfvo vi oss af, morfar och jag, för att se huru det var med höäringen. Morfar gick och jag gjorde caprioler längs gångstigen, som ledde mellan tvänne gröna fält, där rågen vajade för middagsbrisen. Där åkern tog slut, kommo vi in i en präktig furuskog, i hvilken solstrålarna med möda letade sig fram mellan den mörka barren och de täta grenarna, för att på ett och annat ställe måla en smaragdgrön fläck af fuktig massa midt i det saftiga, luftiga mörkret. Inom kort för kunnade ett enformigt, melodiskt brus, attvi nalkades hafs-stranden, och vid den sista tvära krökningen af vägen låg hafvet framför oss.

Ett ofrivilligt rop af häpnad och beundran gick öfver våra läppar. Där borta midt på redden låg en ståtlig flotta af krigskepp, Englands stolta flagga vajade från hvarje mast.

Nu gälde det att komma öfver sundet. Under vanliga förhållanden, d. v. s. då morfar icke var med, plägade vi pojkar traver-sera sundet sålunda att vi klädde af oss, valde ut en simkunnig ko från hagen därborta, knöto våra kläder i hornen och drefvo kon ut i sundet, hvilket den vanligen gjorde med nöje, ty betet på Sorsaluoto var bättre, själfva höllo vi kon i svansen och bogserades på detta sinnrika sätt öfver det ungefär en qvart verst breda sundet. Vi hade gjort den observationen, att i fall kon midt i sundet började att simma i cirkel, så berodde det därpå att kläderna fallit för kräkets ögon, så att det icke kunde se land. Återresan gjordes på samma sätt. Nu var morfar med och vi stego helt allvarligt ien båt, som händelsevis fans till hands, för att ro öfver. Hunna till ön, gingo vi upp till de så kallade svenska vallarna. Traditionen förmälde att Gustaf den IILdje, medan han låg i den Viborgska viken vid tiden för det ryktbara Viborgska gatloppet, skulle ha uppkastat dessa vallar, men utan tvifvel med orätt, ty där ingick tegel i dem, och till att bränna tegel och mura hade Gustaf den III dock icke tid. Vi sutto där i det höga mjuka gräset. Qvicka ödlor och häftigt skriande backsvalor ville göra oss platsen stridig.

Hafvet drog i långa mjuka vågor mot stranden, de skumkrönta böljorna tycktes med ett visst välbehag smyga längs klippornas glatta hällar, julisolen göt ett skimmer öfver det glänsande hafvet och gaf det alla skiftningar i blått från safirens pastosa varma färg till indigons mörker, som talte om djupets fasor, från ametistens genomskinliga lekande skimmer och lazur-stenens allvarliga blå till ett lila, så lätt så lätt att det tycktes som om det fladdrade i luften. Men midt öfver hafvet drogsig ett band i färger, dem ingen än kunnat nämna; det var solljuset.

Nu lågo där i detta glänsande band de svarta förderfbringande jättarna och stucko fram som sillhouetter mot haf och himmel.

Ar det våra fiender, morfar?

Ja visst, min gosse!

Nå då få vi snart se krig och rök och kulor, kanoner och soldater, frågade jag, hänryckt öfver de stora ting som komma skulle.

Tyvärr få vi väl se både det ena och det andra i den vägen. Det är icke iörsta gången dessa trakter känt krigets plågoris, och morfar gaf sig till att berätta om det Wiborgska gatloppet, som för sextiosex år sedan försiggick just här. Vi reste oss upp på vallen, morfar pekade sydvart mot Björkö och Teikarsaari för att närmare ange platsen för striden, då i det samma ett dånande bum bum hördes. Något skymtade för våra ögon, en mäktig luftström tryckte oss våldsamt, morfar hade besinning nog att ge mig ett duktigt slag i nacken, hvilket ögonblickligen sträckte mig till marken, självkastade han sig äfven ned i gräset, i det han häftigt ropade: ligg stilla Kalle. I det samma hördes en förfärlig knall, det blixtrade till, marken darrade och öfver oss föll ett regn af sand och mull, som för en stund nästan bedöfvade oss. När allt åter var tyst, sade morfar:

Kalle min gosse huru är det, är du sårad?

Ja morfar!

Hvar! huru! — nej ligga stilla!

I nacken morfar.

Morfar böjde sig hastigt ned, såg närmare efter och sade leende: åtminstone är du icke farligt sårad. Men nu hem, se så raska på, låt oss stiga i båten, kriget tyk-kes vilja blifva allvarsamt också här. Vi måste flytta från skären. Jag försäkrar att vi kommo betydligt fortare hem från vår utfärd än till Sorsaluoto holme.

Aldrig drog någon triumferande Cesar stoltare och lyckligare in i det gamla Roma än lille Karl in på sin morfars gård. Och därtill hade han då skäl. Färjkarlens Sassa hade varit med om att döda en sälhund ien not; gårdsfogdens Matti hade huggit lillfingret af sig i en sörpmaskin, Antti, vallpojken, hade seglat omkull vid en fiskarfärd, Juhana hade öppnat grinden för G-u-vernörens eller Kejsarens vagn, man kom aldrig riktigt underfund med hvilkendera af de två det egentligen var, alla hade sett hört eller gjort något som var öfver det hvardagliga. H^tn ensam, lille Karl, kelgrisen, herrskapsbarnet kantänka; han hade intet gjort. Dådlöst, kraftlöst hade hans lif förflutit under hans faders skrif-bord, i skyddet af tjocka latinska grammatiker, lexikon som pöste af stolthet öfver alt hvad de visste, pöste så att ryggstycket sprungit på deras svinskinspermar. Men nu, nu skulle det bli annorlunda, och detta med ens, och så utom all fråga ovanligt. Kalle hade varit i krig. Antti och Matti hela skaran af pojkar hörde med undran och förundran, med häpnad och afund på huru lille Kalle talte om krigets faror och fasor, om stridens bragder. Alla hade de hört detta bum bum, men ingen hade som lille Karl sett det med egna ögon.Och Karl blef general och kommenderade från bittida till sent sin fem man starka trupp, beväpnad med spadar, hötjufvor och gärdsgårdsstörar tills han under ett häftigt utfall råkade trampa ihjäl en kyckling och krossa en fönsterruta, hvilket förskaffade honom ett par örfilar af morfars hushållerska. I förbigående sagdt en gammal gumma, så full med historier om hafstroll, vättar, prinsar, prinsessor, vampyrer och annan vidskepelse, att alla Andersens äfventyr och sagor bleknat bort i mitt minne för de skapelser hennes fruktbara och vidunderliga fantasi hvarenda dag gaf oss till lifs. Örfilarna gjorde emellertid tillbörlig värkan, de afkylde stridsifvern, och fredliga tider randades åter på morfars ekomkransade gård och detta långt förrän fredstraktaten i Paris blef afslutad.

Kejsaren kommer.

Men öfver alt har jag försport Och sett att i den stad och ort, Som någon hög person i nåder genomfarit Så har man bygt en äreport, Mitt råd, I herrar, är således Att här må göras likaledes.

A. M. Lenngren.

Ah! ni skulle ha sett vår gamla hederliga stad och oss sedan! Det är mycket länge sedan. Underdånigheten, den mest loyala underdånighet, sken från våra gamla nyrappade och upputsade hus, från hvarenda por i våra medborgares slätrakade hakar. Själfva gatorna hade tagit på sig en viss hälgdagsfysionomi, hvar voro nu alla gropar och pussar, där vi pojkar brukade stänka ned våra stöflor! Hvar alla knölar och upphöjningar, enkom gjorda för att vänja våra 4 à 5 isvoschikar i denädla konsten „att styra det frustande spännet!“ Borta! Gatan var jämn som ett golf, ty kejsaren skulle komma. Detta slagord hade på ett alldeles underbart sätt perfcur-berat vårt hvardagslif. I alla fönster hängde gamla dammiga och malätna mattor. Pappas schlafrock med röda fodret hade, som så mycket annat rödt och blått, blifvit ett ståtligt skärp; nu vajade det lustigt för höstvinden, bland andra granna lappar och vimplar. Nere vid kalitkan, (stadsporten) hade rådmannen och bägaren Zinke, som också var stadsarkitekt, bygt upp en triumfport, i mitt tycke värd alla jordens mäktige segervinnare. Den var hopkommen af bakor och granriskransar och tog sig särdeles pydlig ut med sina kolonner å la „sittna-bröd“, sina omamenter å la „strislar“ och sin krokan-artade afslutning. Så såg det ut i staden. I familjerna i husen var det icke mindre festligt. Kusinerna från landet hade kommit „in“, det bakades och fejades, och framföralt, det syddes och ströks i hvartenda rum, ty alt hvad lif och anda hade skulle i afton på bal. Under dessahärliga dagar hade disciplinens band lossnat, nej mer än så, de hade brutits af, disiplinen fans ej mer. Dagen i ända larfvade vi pojkar på gatorna i våra blå frackar med guldknappar och lyra på. Ty ni skall veta, mitt herrskap, att vi gymnasister voro dagen till ära klädda i blå frack med ståndkrage af svart sammet. Nio å tio års piltar, som vi då voro måste vi i vår granna drägt starkt ha påmint om positivspelarnas markattor. Som sagdt, medan magistrarne hemma hos sig lackade ihop balja, värja och handtag, som ständigt voro i oenighet med hvarandra, blankade sina knappar och borstade de gamla förlegade galauniformerna och den såkallade „båten“, rådde den mest obegränsade frihet bland ungdomen. Härliga tid! jag hade önskat mig en kejsare i hvarje vrå.

Den stora dagen var nu inne. Förri-dare hade på löddriga hästar sprängt in i staden och för vår borgmästare Buchman förkunnat att kejsaren kommer. Buchman var en liten, tämligen fet man. Han var en fin herre, en duktig borgmästare och enbra karl. Oaktadt sin roliga figur hade han dock respekt med sig. Nu stod han. där i spänd väntan, oroligt blickande mot långa bron; salt och bröd hade han bredvid sig på en silfverbricka. Ett par konstaplar stodo vid hans sida. Då och då vände borgmästaren sig till folkmängden och sade varnande. „Sein Sie nur ruhig und vergessen sie nicht das Hurra!“

Utom att vår borgmästare var upprörd var han dessutom ond. Ett litet missöde vid Siliverstoffs trappa hade förtagit det festliga lugn, som eljest hvilade öfver hans skinande anlete. Saken var nämligen den att rådmännen före sessionen och före andra vigtiga medborgerliga förrättningar, plägade stiga in i Siliverstoffs kurenja (hökar bod), för att där taga sig en tankställare och en bit ost på den. Nåväl på denna härliga dag kunde icke tankställaren förgätas. Och sjelfva borgmästaren var för engång med oin den. Den var intagen och osten med; nu gingo våra fäder nedför den branta trappan, borgmästaren högt demonstrerande. Nere vid trappan stod en mjölk-gumma med kärra, byttor och sin arga häst; — mjölkhästar äro alltid arga! Det gräsliga hände att hästen förgrep sig på vår höga öfverhet. Denna vände sig förgrymmad om, och ställde sig i en position i hvilken jag alltid tänkte mig Epaminondas vid Man-tinea. Han nalkades djuret och utbristande: „Ach du verfluchter Hund“ lyftade han sin venstra fot till en spark mot hästens mage. Kort var han, kort var foten. Borgmästaren tog öfverbalansen och föll i rännstenen. Stadsbetjenterna lyftade upp honom, borstade af honom och häktade gumman och hästen.

Men vi lämna Senatus populusque Wi-burgensis i deras spända väntan för att tala om en episod som tilldrog sig högre upp på stora gatan.

Först måste jag tala om alla de giller och listiga anslag som den tiden voro anlagda på och bredvid trottoirerna? alla dagdrifvande promenerare till förfång. Utom ett och annat trappsteg här och där, fun-nos jernbeslagna afvisare i alla gathörn, oftast med hvassa trasiga kanter för attrifva de förbigåendes plagg. Emellanåt upptogs platsen för en plansten af en grop om möjligt vattenfyld, och sist och slutligen voro ingångarne till husens källare in-gräfda på gatsidan. Ända till 8 fot djupa gropar, med trappor och svartmålade jern-beslagna barrierer voro anlagda midt på trottoiren. Dessa trappor voro ständigt belamrade med kringelgummor och deras korgar. På en af dessa barrierer hade vi pojkar, emot uttryckligt förbud af föräldrar och målsmän tagit plats; härifrån kunde vi se öfver gatan ända från Ylä — till Ala-Paramonoffs och litet till ändå. Hvil* ken brokig tafla. Den Wiborgska jungfru staten i „lyhveet vaatteet“ *), puffärmar och röd kofta. Jääskis gummorna i hvit „huntu“ Juotsenobor i sin bruna långrock, lafka-ryssar i röd skjorta utanpå pantaloner-na, beskedliga borgarfruar i „katsaveika“ **) och salopp med „håken“ på hufvudet. Nu

*) Lyhveet vaatteet s. k. den här ofvan i I skärgården beskrifna Wiborgska folkdrägten.

**) Stoppadt ytterplagg.syntes där uppe på backen två hvita hästar spända för en vagn; nu måste kejsaren komma; i nästa ögonblick dånade ett kanonskott. Det for en elektrisk stöt genom folkmassan, en stöt' så stark, ati vi jemte några landskusiner genast störtade ned i källarhalsen. Ett dån som bruset af en aflägsen fors eller stormby kom alt närmare .och närmare. Från djupet af vårt elände hörde vi borgmästarens „Seien Sie nur ruhig und vergessen Sie nicht das Hurra“. Men att se något — omöjligt. Några bastanta ben och breda bakfa9ader, en liten flik af den blå himlen och det obarmhertiga plåttaket öfver källartrappan, se där alt hvad vi kunde skönja. Midt i larmet och hurraropen hörde ingen våra böner och vår jemmer. Nu hördes där uppe hästhofvar och skrammel af vagnar; det var visst kejsarens vagn som for förbi. Jag fick icke se en skymt af majestätet eller af den obetydligaste lilla kam-marjunkare eller hoflakej och hvad som var nästan värre, kejsaren fick icke se min frack med ståndkrage och nio blanka knappar. Zinke, Zinke, hvi gjorde du migdetta; de öppna källarhalsarne voro ditt värk!

Det var för att hämnas samhällets orättvisa mot oss, som vi om aftonen vid den storartade illuminationen spottade i „ploschkorna“ (mareschallerna), så att det fräste, rykte och osade härsken olja kring gator och gränder. Hämden var ljuf. Stut fick jag icke, fastän fracken var förderfvad, men en grundlig snufva, ty i källarhalsen stod vattnet oss ända till fotknölarna.

***

Kejsaren kom, han såg han for, till stor sorg och bedröfvelse för oss ungdom. Vi kände i luften att reaktionens tid var i antågande, ty efter en anarkisk frihet plär ju städse följa oböjlig despotism. Senatus populusque följde honom till tullen.

Ett besök i Trångsund.

Det är många, många år sedan jag sist såg Trångsund, det måste vara 20 à 25 år. Händelsen gjorde att jag här om dagen kom att göra ett besök i denna Wiborgs ypperliga hamnplats; hvilken skilnad mot förr och nu. Och där är en bestämd skilnad, det är icke blott ungdomsminnena som förstora, försköna och med en mångbrokig värld befolka Trångsunds sandreflar, dess sund och det stolta hafvet där borta, på hvilket jag kan tillämpa Byrons ord:

Hvad jag dig älskat haf! Min ungdoms lust Det ständigt var att bäras vid din barm Liksom en bubbla framåt, tapper just Jag höll med dina bränningar allarm Och rustade förnöjd; När stormens harm Oss skrämde, var vår rädsla rolig nog:Du höll mig som ditt barn på säker arm,

Och på din våg jag litade och tog

Som nu jag tar, med handen i din man och log.

Vi paddlade för half maskin in i det trånga sundet, mellan de gula långsträckta sandreflame, som i en svag båge omsluta det klara brungröna vattnet — ständigt i rörelse, än strömmande utåt hafvet, än inåt den Wiborgska viken. Var detta Trångsund! huru annorlunda mot förr, då en hamnplats, den första i Finland, nu en fästning. Borta voro de kölar, som från fjerran länder buro allt hvad söderns sol lät växa, frodas och mogna kring medelhafvets ständer. Borta voro de stolta Ostindiefarare, som med förkopprade sidor plöjt tvenne oceaner och som med dundrande skott från de blanka nickhakarna i fören tillkännagåfvo sin hemkomst. Då var det lif på rädden, må ni tro. Med vimplar och flaggor på hvartenda ställe, där en färgad duk kunde fås att fladdra för vinden, seglade långfararen in i sundet. Tulltjänstemän, kaptenens familj och bekanta, sjömännens hustrur, hamnbusar och schåarerodde ut till fartyget, som behagsjukt gungade på vågorna. Där fanns alltid ombord något, som var värdt att se och smaka, Kinesiska gubbar af porslin, serviser och dosor, arabiskt kaffe, Oonstantia vin, som doftade förföriskt och ljuft af blomster och kryddor från Taffelbergets sluttningar, och hvad som väckte den muntraste sinnesstämning blad ungdomen, stundom en apa, en uistiti eller en grann skrikande papegoja — alt sällsynta gäster då för tiden. Och när „Hoppet“ eller „Äran“, „Trofast“ eller „Säker“, eller hvad hon hette — ty den tidens fartyg buro endast namn efter abstrakta begrepp — kom upp till landnings-bryggan och vändes med sidan upp för att kalfatras, då funnos där skatter utan tal på koppar-plåten och på trävärket i vattenlinjen. Alla Trångsunds pojkar svärmade i båtar, ekar och på gamla magasins dörrar kring kolossen, precist som måsar kring en vågomfluten klippa. Där byttes, köpslogs och levererades bataljer om hafvets skatter. Där satt en sjöstjärna af praktfull form fastklamrad vid den lysande kopparn.En stackars flygfisk hade fått sina vingar fastsmetade vid fartygets sidor. Där skimrade i purpur- och perlemorglans en praktfull taggsnäcka, den hade hakat sig fast vid de slemmiga algerna, som frodades på fartygets botten — nu hade de kalla vattnen drifvit det stackars djuret ur sitt granna hus. Jag minns huru högt glädjen stod i pojkskaran, när det skarpa vapnet, som nu ligger framför mig i skriftyget, af en svärdfisk fanns i plankan ofvan koppar-förhydningen på en sådan ostindiefarare; otaliga flammiga conchylier gåfvos ut för det elfen-skimrande stycket.

Än de gamla holländska kofferna, hvil-ket skimmer af romantik gåfvo icke de åt det hela! De påminte om det virgilianska uttrycket: „högstammiga snäckor“, och om dessa litografier, som på 50-talet funnos i hvarje hem här på kusten, föreställande det minnesvärda slaget vid Trafalgar. Jag glömde aldrig, huru de bred-bröstade fartygen säkert och makligt arbetade sig upp mot strömmen. Hvilka fartyg! Med en ak-terstäf hög som ett hus, prålande i guldoch grönt, förstäfven trubbig och uppnäst med eh gallionsbild, en „Neptunus“ eller en „Najad“, på håret likt „Bauern Breug-hels“ holländska jäntor och drängar. Medan för och akter sträfvade mot himlen, låg fartyget midskepps endast några fot från hafsytan. Och just där midskepps, där stod kaptenen, rödbrusig, luktande sill och anisett, han spottade gemytligt mellan fram-tänderna, så där riktigt artistiskt. Ett sådant fartyg, en sådan kapten fån I inte se mera; ja möjligen i ett museum i Amsterdam eller Antverpen; men en sådan sill och en sådan anisett, ja den finnes numera inte i hela Holland.

En skog af master stod på hvar sin sida om sundet, alla Europas sjöfarande nationers flaggor fladdrade då för hafsbrisen, och i hvart enda logement fick man ett litet prof af den babyloniska förbistringen. Den tiden var Trångsund Finlands förnämsta hamnplats; varor som sändes till Savo-laks och Karelen hade då sin första upplagsplats på finskt botten just här på dessa sandbankar. Då var det icke fråga om attinrätta tullkammare i hvar enda by kring Saima vattnen. Grossören i Wiborg gick säker och stolt, knöt handen fast kring nyckeln, som i stora magasiner inneslöt alt hvad som kunde tjusa ögat och reta gommen. Då samlades här den ena förmögenheten efter den andra.

Mais, ils sont passé, les beaux jours! Hvar krämare och hökare i Kuopio och Nyslott, i Joensuu och Iisalmi tycker sig nu kunna taga sina varor direkte och icke behöfva skatta åt Wiborgs kommerseråd och konsuler. — Den friheten, den friheten — den har sina vådor! — Och förbi Trångsunds skeppsredare, expeditörer och tull-närer ångar „Yrjö Koskinen“, „Alexander“ etc. — upp genom kanalen till hvar enda landningsbrygga, i hvart enda kråkvinkel vid Saima vatten, — det är sorgligt men sant.

Men huru ser det då ut nu för tiden i den engång så liffulla och besökta hamnen ? Bedröfligt ser det ut! Där kommer en engelsman, stor som „Refanut“ i barnsagan,svart som en neger, inte ens en röd rand under relingen, ingen gallionsbild, inga tref-liga svängningar i för och akter, rätt och slät som en jernplåt; och jem är den, den öppnar sin väldiga buk, utspyr på en dag ifrån sig rails och hjul, jembjelkar, eldfasta tegel, plåt och skrot, så mycket som den här landsändan behöfver för ett halft år, och lastar in, under ett sataniskt gnisslande och tjutande, plankor, bräder, bat-tens, bjelk. Men hvilka laster! Dungar, som engång grönskat på Saimens och Pie-lisjärvis holmar och öar, lunder där talltrastarna sjungit under ljusa sommarnätter, de vandra som en munsbit i jättens inre; skogar, där björnen och vildrenen sökt skydd och känt sig säkra, följa efter, reducerade till döda tolfter och kubikfötter, och när den omättlige omsider slår locket till öfver alt hvad den gömt i sitt inre, så tar* den ännu en klunk, våra skogars märg, safven och saften, — tjäran från tusende sinom tusende barrträd. Och så bär det af till hemlandet igen. Och holländaren sedan, — min ungdoms kärlek! — Ack han kom-mer aldrig mera —, det enda holländska jag sett här nu, var „holländsk bjelk". Toma stå stränderna och de besynnerliga kajerna (brädstaplar till hälften på strandbredden till hälften i vatten). Försigtigt bör man klifva fram på dem, ty är där ock ingen trängsel, gudnås, så är försigtighet dock bäst; gångbanan ser nämligen ut som ett schackbräde, där hvarannan ruta är ett hål. — Med de stora ångarene har all poesi flytt från Trångsund, skrämd af ångvin-chens gnissel och ångpipans tjut. Ångarena lossa och lasta på några dagar, inrymmande hvad fordom lastades i tio segelfartyg, och dröja icke en dag utöfver hvad som behöfves; reparera och kalfatra kommer aldrig i fråga.

Hvad som i hög grad bidrager till att fördystra Trångsunds fysionomi är det fäst-ningslika utseendet öame bekommit. Väl funnos här äfven fordom vallar, — enkla pittoreska murar, lagom för ett par raggiga kommendants-kor att beta på, ypperliga lundar för sofvande matroser — men nu resa sig hotfulla murar öfver plankstaplarooh bjelkhögar. Lukten af tjära, tång och sill är i hög grad uppblandad med den kända rysslukten, och högt öfver flaggor och vimplar synes uppe på bastionen den tvehöfdade örnen. Och det är ju kändt, där den slår sig ned, på en fästningsvall där trifves ej poesi, frihet och pittoreskt behag.

Sådant fann jag Trångsund nu efter många och långa års förlopp; och då jag börjat med att citera lord Byrons „Riddar Harolds pilgrimsfärd“, så passar det i stycket att sluta med en strof nr samma qväde och med den sorgbundne sångaren säga:

Farväl, ett ord som ingen jemkning tål Och plägar hjertats veka känslor väcka. — — — — — — — — Det var gifvet Min dröms förtrollning skulle bruten bli.

Digitaliserad av Projekt Runeberg och publicerad på http://runeberg.org/ajhemma/.

Konverterad till .pdf, .epub, .mobi och .txt av Arkivkopia och publicerad på https://arkivkopia.se/sak/runeberg-ajhemma.

Filen skapad 2018-12-16 18:06:30.702710